

Πανεπιστήμιο Μακεδονίας

Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών
Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών στις
Ευρωπαϊκές Πολιτικές Νεολαίας

Θέμα:

**Μείωση του Ευρωπαϊκού Δημοκρατικού Ελλείμματος
και Συμμετοχική Δημοκρατία στην Ευρωπαϊκή Ένωση**

*Η Συμβολή της Στρατηγικής της Λισαβόνας μέσω της Ανοικτής
Μεθόδου Συντονισμού και ο ρόλος της Νεολαίας*

Παπαμιμίκος Ανδρέας, Α. Μ. 29/09

Επιβλέπων Καθηγητής : Γ. Βοσκόπουλος

Θεσσαλονίκη 2011

Περιεχόμενα

Κεφάλαιο 1. Εισαγωγή.....	3
Κεφάλαιο 2. Η Στρατηγική της Λισαβόνας.....	4
Κεφάλαιο 3. Το Δημοκρατικό Έλλειμμα.....	8
Κεφάλαιο 4. Η Συμμετοχική Δημοκρατία.....	33
Κεφάλαιο 5. Η Ανοιχτή Μέθοδος Συντονισμού.....	43
Κεφάλαιο 6. Η Νεολαία.....	51
Κεφάλαιο 7. Συμπεράσματα.....	63
Κεφάλαιο 8. Πίνακες και Παραρτήματα.....	68
Βιβλιογραφία	70

Κεφάλαιο 1. Εισαγωγή

Η Ευρωπαϊκή Ένωση ξεκίνησε την πορεία της ως ένας θεσμός που θα δημιουργήσει συνθήκες διάχυσης της δημοκρατίας, της ισότητας, της αλληλεγγύης. Αποτελεί ένα θεσμικό οικοδόμημα που εξελίσσεται και δημιουργεί υψηλές προσδοκίες για ένα καλύτερο μέλλον στους πολίτες των κρατών μελών. Σήμερα ωστόσο παράγει αντιφατικά συναισθήματα και προσδοκίες, καθώς οι πολίτες της εμφανίζονται διχασμένοι για το κατά πόσο στηρίζεται στην πραγματική αντιπροσωπευτική δημοκρατία και κατά πόσο οι αποφάσεις που λαμβάνονται αντικατοπτρίζουν τη λαϊκή βούληση ή εξυπηρετούν αποκλειστικά συγκεκριμένους στόχους και τεχνοκρατικά οράματα που απέχουν παρασάγγες από τις θεμελιώδεις κανονιστικές και δικαιοκτικές αρχές της.

Η παρούσα εργασία θα παρουσιάσει αρχικά τις βασικές έννοιες του δημοκρατικού ελλείμματος και της συμμετοχικής δημοκρατίας με την μορφή που αυτές εμφανίζονται και υλοποιούνται εντός της Ε.Ε. Στη συνέχεια θα εξετάσει τον τρόπο με τον οποίο οι Βρυξέλλες, ως ένα υπερεθνικό κέντρο λήψης αποφάσεων, προσπαθούν να αντιμετωπίσουν την κριτική ή και την πραγματικότητα του δημοκρατικού ελλείμματος αλλά και πως ενθαρρύνουν την ουσιαστική συμμετοχή των πολιτών στην λήψη αποφάσεων μέσω ειδικών δράσεων και προγραμμάτων. Το ζητούμενο είναι η αντικειμενική δυνατότητα των πολιτών να αποτελέσουν συνδιαμορφωτές πολιτικών επιλογών και όχι απλά παθητικούς δέκτες πολιτικών αποφάσεων που καθορίζουν καταλυτικά το μέλλον τους. Η κατακλείδα της εργασίας είναι αφιερωμένη στις πολιτικές δράσεις της ένωσης αναφορικά με την νεολαία και την προσπάθεια δημιουργίας ενεργών πολιτών που θα είναι πρωταγωνιστές στη νέα εποχή της Ε.Ε. μετά την επικύρωση της Συνθήκης της Λισαβόνας.

Κεφάλαιο 2. Η Στρατηγική της Λισαβόνας

Η Στρατηγική της Λισαβόνας ή αλλιώς η Ατζέντα της Λισαβόνας έχει ως βασικό στόχο να θέσει ένα πλάνο για την ανάπτυξη και την οικονομία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.) τα επόμενα χρόνια. Η Στρατηγική της Λισαβόνας αποσκοπεί να καταστήσει την Ευρωπαϊκή Ένωση ως την πιο ανταγωνιστική οικονομία προωθώντας την βιώσιμη ανάπτυξη, την απασχόληση βελτιώνοντας παράλληλα τον κοινωνικό χαρακτήρα του ευρωπαϊκού μοντέλου διακυβέρνησης αυξάνοντας την κοινωνική συνοχή αλλά και την ανταγωνιστικότητα της ΕΕ σε ένα διεθνές περιβάλλον που χαρακτηρίζεται από ανισότητες.¹

Η συνεδρίαση του Συμβουλίου της Ευρώπης στην Λισαβόνα τον Μάρτιο του 2000 κατέληξε στο δεκαετές αυτό πρόγραμμα το οποίο ονομάστηκε ως η Στρατηγική της Λισαβόνας και προβλεπόταν να αποτελέσει την πυξίδα των πολιτικών της. Για τα μέλη του Συμβουλίου ήταν μία αναγκαία πράξη μπροστά στην εξέλιξη της παγκοσμιοποίησης καθώς έπρεπε να εισάγουν ένα νέο φάσμα πολιτικών οι οποίες θα φέρουν τις απαραίτητες μεταρρυθμίσεις μπροστά στις προκλήσεις του 21^{ου} αιώνα.

Η Στρατηγική της Λισαβόνας θεμελιώνεται σε 3 βασικούς πυλώνες.

1. Οικονομικός Πυλώνας

Δίνει έμφαση στην ανταγωνιστικότητα της ευρωπαϊκής οικονομίας, την τεχνολογία, την ενίσχυση έρευνας και ανάπτυξης, και της ανάπτυξης της κοινωνίας της πληροφορίας. Η ενίσχυση αυτών των παραμέτρων θα καταστήσει την ΕΕ περισσότερο ανταγωνιστική έναντι οικονομικών και εμπορικών ανταγωνιστών.

¹ Tania Zgajewski, Kalila Hajjar, The Lisbon Strategy: Which failure? Whose failure? And why?, Royal Insitute fron International Relations, Belgium,2005 pp 4-5

2. Κοινωνικός Πυλώνας

Αφορά την ενίσχυση του ευρωπαϊκού κοινωνικού μοντέλου μέσα από μία διαδικασία εξορθολογισμού,. Δίνει έμφαση στην εξάλειψη των κοινωνικών ανισοτήτων και του κοινωνικού αποκλεισμού, δύο προβλημάτων που ενισχύθηκαν δραματικά μετά τα συνεχή κύματα διεύρυνσης της ΕΕ. Θέτει τα κράτη προ των ευθυνών τους για όσον αφορά ζητήματα επενδύσεων, εκπαίδευσης και επιμόρφωσης. Αυτά συνολικά θα δημιουργήσουν τις λειτουργικές προϋποθέσεις για την ανάπτυξη του πρώτου πυλώνα της ανταγωνιστικής οικονομίας.

3. Περιβαλλοντικός Πυλώνας

Ο τρίτος πυλώνας αφορά το περιβάλλον και την ανάπτυξη, σε συσχετισμό με την ορθολογιστική χρήση των φυσικών πόρων. Εμπεριέχει κανόνες προστασίας του περιβάλλοντος καθώς τα περιβαλλοντολογικά ζητήματα αποτελούν διεθνικά προβλήματα που χρήζουν κοινής αντιμετώπισης.

Ο νέος στόχος για την Ευρωπαϊκή Ένωση είναι μέσα σε μία δεκαετία να προωθήσει την οικονομία, την ανάπτυξη, την κοινωνική συνοχή και την απασχόληση όπως εμφιατικά τονίζει η Ευρωπαϊκή Ένωση σε κάθε αναφορά που πραγματοποιείται στην Στρατηγική της Λισαβόνας.

Η ατζέντα έθεσε συγκεκριμένους στόχους οι οποίοι θα έπρεπε να εκπληρωθούν μέχρι το 2010:

- Αύξηση της απασχόλησης στο 70%
- Αύξηση της Γυναίκειας Απασχόλησης στο 60%
- Αύξηση της απασχόλησης του γηραιότερου εργατικού δυναμικού στο 50%
- Ετήσια οικονομική ανάπτυξη της τάξεως του 3%

Παράλληλα η Στρατηγική της Λισαβόνας υιοθέτησε και την Μέθοδο Ανοιχτού Συντονισμού (Open Coordination Method) η οποία θα υποβοηθούσε την εκπλήρωση των ονομαστικών στόχων.

Γενική Αποτίμηση της Στρατηγικής της Λισαβόνας

Η αποτίμηση της επίτευξης των στόχων της στρατηγικής της Λισαβόνας το 2004 έδειξε πως αυτοί δεν είχαν επιτευχθεί εξ' ολοκλήρου. Οι μεταρρυθμίσεις που η στρατηγική απαιτούσε, είχαν πραγματοποιηθεί μερικώς αναδεικνύοντας τις πολλαπλές αδυναμίες υλοποίησης της. Αρκετή πρόοδος είχε γίνει στον τομέα της απασχόλησης όσο και της συμμετοχής των γυναικών στην εργασία καθώς πολλά κράτη μέλη μερίμνησαν για την δημιουργία θέσεων απασχόλησης. Επίσης σημαντική πρόοδος σημειώθηκε στον τομέα της διακίνησης πληροφοριών μέσω της αύξησης και της εισαγωγής υπολογιστών και ελεύθερης πρόσβασης στο διαδίκτυο στις δημόσιες υπηρεσίες αλλά και στα εκπαιδευτικά ιδρύματα, ζήτημα στο οποίο είχε δοθεί ιδιαίτερη βαρύτητα.

Διαπιστώθηκε όμως πως υπήρχε ακόμη μεγάλη απόσταση μεταξύ των στόχων της Λισαβόνας και της ευρωπαϊκής πραγματικότητας. Ειδικότερα εντοπίστηκαν οι παρακάτω τομείς ως οι βασικοί που χρήζουν περαιτέρω ενδυνάμωσης στα πλαίσια της Ε.Ε.:

- στη στήριξη της γνώσης και της καινοτομίας στην Ευρώπη·
- στη μεταρρύθμιση της πολιτικής για τη χορήγηση κρατικών ενισχύσεων·
- στη βελτίωση και στην απλούστευση του κανονιστικού πλαισίου στο οποίο λειτουργεί η επιχείρηση, και στην ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς υπηρεσιών·
- στην άρση των εμποδίων στην κινητικότητα φυσικών προσώπων, εργατικού - δυναμικού και ακαδημαϊκού προσωπικού·
- στην ανάπτυξη μιας κοινής προσέγγισης για την οικονομική μετανάστευση·

- στην υποστήριξη των προσπάθειών αντιμετώπισης των κοινωνικών - συνεπειών της οικονομικής αναδιάρθρωσης.²

Ως αποτέλεσμα, λόγω του εύρους των προβλημάτων που εντοπίστηκαν στην πορεία υλοποίησης κρίθηκε αναγκαία η επανεξέταση της στρατηγικής της Λισσαβόνας. Οι βασικές γραμμές πάνω στις οποίες η αναθεώρηση θα κινούνταν ήταν η διαρκής οικονομική ανάπτυξη και η δημιουργία περαιτέρω θέσεων εργασίας, αφού η απασχόληση βρέθηκε στο επίκεντρο των ευρωπαϊκών δράσεων. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Μαρτίου 2010, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ως θεσμικό όργανο που εκφράζει τις ευρωπαϊκές συλλογικότητες³, καθώς και οι ευρωπαίοι κοινωνικοί εταίροι, προσέφεραν την πλήρη στήριξή τους στην πρόταση της Επιτροπής για την επανεκκίνηση και τον επαναπροσανατολισμό της στρατηγικής της Λισσαβόνας.⁴ μετατρέποντας έτσι σε συγκεκριμένες δράσεις τη νέα δυναμική.

Όπως ωστόσο τόνισε και η Επιτροπή, τα μη ενθαρρυντικά αποτελέσματα των πρώτων πέντε ετών της εφαρμογής της Στρατηγικής ήταν αυτά που οδήγησαν στην αναθεώρηση της. Πριν από όλα όμως ήταν απαραίτητο να αποσαφηνιστεί ο τρόπος συντονισμού των στόχων που τέθηκαν. Η επικάλυψη των εκθέσεων, η επαχθής γραφειοκρατία και η ανεπαρκής πολιτική οικειοποίηση αποτέλεσαν σημαντικά εμπόδια στην πορεία της εφαρμογής της Στρατηγικής.

² http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/policies/lisbon/article_7207_el.htm

³ Για το ρόλο του βλ. Γ. Βοσκόπουλος, *Ευρωπαϊκή Ένωση, θεσμοί, προκλήσεις, προβληματισμοί*, Επίκεντρο, Θεσσαλονίκη, 2009.

⁴ http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/policies/lisbon/article_7207_el.htm

Κεφάλαιο 3. Το Δημοκρατικό Έλλειμμα

Ο όρος δημοκρατικό έλλειμμα αναφέρεται «στο κενό ανάμεσα στη δημοκρατική πρακτική στη θεωρία και στην πράξη»⁵ και παραπέμπει στον προβληματισμό των ευρωπαίων πολιτών όσον αφορά τη δημοκρατική λειτουργία της ΕΕ. Πρακτικά αναφέρεται στην παρεμβατική ικανότητα των πολιτών σε μία πολύπλοκη και θεσμοθετημένη διαδικασία ολοκλήρωσης⁶ η οποία επί μακρόν αποτελεί ζήτημα των ευρωπαϊκών πολιτικών ελίτ. Το Επίσημο Λεξικό της Ευρωπαϊκής Ένωσης ορίζει πως το δημοκρατικό έλλειμμα είναι ένας όρος που αναφέρεται στην έλλειψη δημοκρατικότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, των οργάνων της και αλλά κυρίως του χάσματος μεταξύ Ευρωπαϊκής Ένωσης και πολιτών, εξαιτίας της περίπλοκης λειτουργίας τους. Το δημοκρατικό έλλειμμα αφορά την κριτική που ασκείται στο θεσμικό σύστημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τον συγκεντρωτικό ρόλο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου καθώς και τον γραφειοκρατικό/τεχνοκρατικό χαρακτήρα της Επιτροπής η οποία στερείται δημοκρατικότητας⁷. Η τελευταία αξιολόγηση προκύπτει από τον χαρακτήρα της ίδιας της Επιτροπής, αφού οι Ευρωπαίοι Επίτροποι δεν εκλέγονται αλλά διορίζονται. Ως αποτέλεσμα, δεν αποτελούν πολιτικά υπόλογους δρώντες.

Το ζήτημα της δημοκρατικότητας όμως, εμφανίζεται σε όλη την ιστορική διαδρομή της ΕΕ αποτελεί πρόκληση για την ενοποιητική διαδικασία. Οι συνθήκες του Μάαστριχ, του Άμστερνταμ και της Νίκαιας έκαναν τα πρώτα βήματα προς την ενσωμάτωση της αρχής της δημοκρατικής νομιμότητας στο θεσμικό σύστημα της Ένωσης, ενισχύοντας τις αρμοδιότητες του Κοινοβουλίου όσον αφορά το διορισμό και τον έλεγχο της Επιτροπής διευρύνοντας διαδοχικά το πεδίο εφαρμογής της διαδικασίας συναπόφασης.⁸

⁵ Βλ. Thomas Zweifel, *Democratic Deficit? Institutions in the European Union, Switzerland and the United States*, Lexington, New York, 2002, σ. 2.

⁶ Για μία σειρά ορισμών της ολοκλήρωσης βλ. Ben Rosamond, *Θεωρίες Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης*, Μεταίχμιο, Αθήνα, 2004.

⁷ Γλωσσάριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης
http://europa.eu/scadplus/glossary/democratic_deficit_el.htm

⁸ Γλωσσάριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης
http://europa.eu/scadplus/glossary/democratic_deficit_el.htm

Σήμερα η πορεία που έχει διαγράψει η Ευρωπαϊκή Ένωση εγείρει το ερώτημα εάν υπάρχει δημοκρατικό έλλειμμα στην Ευρώπη των 27 και εάν η Συνθήκη της Λισαβόνας έχει συμβάλει στην άμβλυνση του. Παρά τις διακηρύξεις της ίδιας της Ένωσης για αυξημένη διαφάνεια και δημοκρατία οι φωνές εκείνες που κάνουν λόγο για την ύπαρξη σημαντικού δημοκρατικού ελλείμματος και τους κλυδωνισμούς που αυτό επιφέρει και δύναται να επιφέρει μελλοντικά, παραμένουν ισχυρές. Πλήθος αποφάσεων νομιμοποιούνται διαδικαστικά και όχι ουσιαστικά, με τρόπο που ενισχύεται η αποτελεσματικότητα και όχι η δημοκρατικότητα.

Επί της ουσίας ο όρος « δημοκρατικό έλλειμμα » εμφανίζεται τα τελευταία περίπου 12 έτη. Το δημοκρατικό έλλειμμα αρχικά μπορεί να οριστεί ως ο αποκλεισμός των Ευρωπαίων πολιτών από την διαδικασία λήψης αποφάσεων. Η απώτερη συνέπεια του ελλείμματος είναι το ότι ο αποκλεισμός αυτός οδηγεί στην απογοήτευση των πολιτών και την απομάκρυνση τους από τις ευρωπαϊκές διαδικασίες άρα και την ίδια την Ευρωπαϊκή Ένωση⁹. Αυτό συμβαίνει καθώς οι πολίτες αισθάνονται ανήμποροι να δρομολογήσουν ή και να επηρεάσουν πολιτικές επιλογές. Οι πολιτικές ελίτ και οι ομάδες συμφερόντων εντός της ΕΕ έχουν διαμορφώσει ένα θεσμικό πλαίσιο που τους καθιστά ρυθμιστές των εξελίξεων, αν και εκτιμούν ότι αυτό δεν αλλοιώνει τη δημοκρατική λειτουργία της Ένωσης.

Παρ' όλα αυτά, ως υπερεθνικός οργανισμός η ΕΕ δεν παρέχει την «ουσιώδη» έννοια της δημοκρατίας όπως αυτή λειτουργεί σε ενδοκρατικό επίπεδο. Σε επίπεδο πολιτών μπορεί να καταλογίσει κανείς ανεπαρκή συμμετοχή στις θεσμικές εξελίξεις και μειωμένη απευθείας εκπροσώπηση των συλλογικοτήτων στις ενωσιακές διαδικασίες. Οι δομές της Ένωσης παρουσιάζουν μειωμένη διαφάνεια και σημαντική έλλειψη ισορροπίας δυνάμεων.¹⁰

⁹ <http://www.dw-world.de/dw/article/0,,4307075,00.html> 26/12/2010

¹⁰ Όπως τονίζει ο Ιοαννου (2009), «η Ευρωπαϊκή Ένωση πάσχει από προβλήματα αρχών, τα οποία εμποδίζουν την εδραίωση της δημοκρατίας, πόσο μάλλον την εμπάθυνση» και προκύπτουν από την αποτυχία της να γίνει ένωση πολιτών εκτός από ένωση κρατών. Αυτή η αδυναμία υπερβαίνει τον αυτοπροσδιορισμό της Ένωσης ως μία διττής ένωσης κρατών και λαών, όπως κατοχυρώνεται μέσα από τις Ευρωπαϊκές Συνθήκες.

Οι ακαδημαϊκοί δεν έχουν τόσο σημαντικές διαφωνίες, στην προσπάθεια τους να καθορίσουν τα χαρακτηριστικά του δημοκρατικού ελλείμματος. Παρ' όλα αυτά, η οι απόψεις διαφέρουν όταν οι αναλυτές καλούνται να μεταφέρουν ότι ισχύει στο εσωτερικό των κρατών μελών και σε διεθνείς – υπερεθνικούς οργανισμούς όπως η Ε.Ε. Ο R. Dahl υποστηρίζει ότι οι διεθνείς οργανισμοί δεν μπορούν να είναι εξ' ορισμού δημοκρατικοί και ως εκ τούτου, προσπαθεί να αποδείξει πως το δημοκρατικό έλλειμμα δεν μπορεί να αξιολογηθεί αντικειμενικά.

Το δημοκρατικό έλλειμμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης απασχολεί φαινόμενο των τελευταίων ετών και απασχολεί όλο και περισσότερο τους μελετητές εκφάνσεων περιφερισμού. Στη διεθνή βιβλιογραφία έχουν καταγραφεί πάρα πολλές αναλύσεις της έννοιας του όρου, ενώ έχει γίνει και ευρεία προσπάθεια να αναπτυχθούν εναλλακτικά μοντέλα διακυβέρνησης (Κοντιάδης 2003)¹¹. Ωστόσο, παρά το πέρασμα αρκετών ετών από το άνοιγμα της συζήτησης οι εννοιολογικές δυσχέρειες και οι εύθραυστες μεταβλητές πάνω στις οποίες γίνεται η συζήτηση δεν έχουν επιτρέψει στην επιστημονική κοινότητα να καταλήξει σε ευρέως αποδεκτά συμπεράσματα. Επιπλέον, η συνεχής μεταβολή των δομών και των πολιτικών της Ε.Ε. καθιστούν την ανάλυση συνεχώς μεταβαλλόμενη καθώς γεγονότα όπως οι διευρύνσεις, οι συγκυρίες και οι κρίσεις δεν επιτρέπουν τη βαθύτερη και ψυχραιμότερη μελέτη του φαινομένου.

Ωστόσο εκεί που το πρόβλημα μεγεθύνεται, είναι στο κομμάτι της νομιμοποίησης των αποφάσεων των οργάνων της Ένωσης στα μάτια των ευρωπαϊών πολιτών. Οι πολίτες δεν αισθάνονται μέρος των αποφάσεων καθώς η μοναδική τους εμπλοκή στα τεκταινόμενα είναι οι Ευρωεκλογές. Παρ' όλα αυτά οι περιορισμένες αρμοδιότητες του Ευρωκοινοβουλίου ακόμη και μετά την υπογραφή της Συνθήκης της Λισσαβόνας και η μειωμένη προβολή των δραστηριοτήτων του από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης των χωρών

¹¹ Ξενοφώντα Ι. Κοντιάδη (2003), «Η δημοκρατική αρχή ως οργανωτική βάση της ευρωπαϊκής ενωσιακής τάξης», ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ – διμηνιαία επιθεώρηση συνταγματικής θεωρίας και πράξης, 4/2003, διαθέσιμο και στο <http://tosyntagma.ant-sakkoulas.gr/theoria/item.php?id=896>

μελών, έχουν ωθήσει τους Ευρωπαίους πολίτες να αισθάνονται αποξενωμένοι από τις διαδικασίες. Το γεγονός αυτό εκφράζεται από τη συμμετοχή στις Ευρωεκλογές, καθώς οι πολίτες των κρατών-μελών δε νοιώθουν ότι δύνανται να επηρεάσουν στο ελάχιστο τις συνολικές πολιτικές της Ε.Ε. Αυτό εξηγείται από τη σημαντική αποχή από τις ευρωεκλογές.

Η αίσθηση πως υπάρχει έλλειψη δημοκρατίας και αντιπροσωπευτικότητας στα όργανα ενισχύεται και από συνοδευτικούς και προσδιοριστικούς παράγοντες όπως η έλλειψη αντιπολίτευσης στην ολομέλεια του Ευρωκοινοβουλίου, οι πολύπλοκες έως και δαιδαλώδεις διαδικασίες που δεν γίνονται κατανοητές από τους πολίτες, το άνισο ειδικό βάρος των κρατών-μελών στη λήψη αποφάσεων η θεσμική δυνατότητα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου να διεμβολύσει ουσιαστικά αποφάσεις που λαμβάνονται σε επίπεδα ηγετικών ομάδων ή τεχνοκρατών.

Η μελέτη της έννοιας «δημοκρατικό έλλειμμα» έχει αναδείξει στη διεθνή βιβλιογραφία τέσσερις επιμέρους κατηγορίες. Σύμφωνα λοιπόν με τον M. Goodhart¹² προκύπτουν οι εξής τύποι: Θεσμικό, Εκτελεστικό, Δευτερεύων, Δομικό.

Ως *θεσμικό έλλειμμα* λοιπόν ορίζουμε τις παραλείψεις και τις ατέλειες στο σχεδιασμό και τη λειτουργία των οργανισμών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η κριτική που ασκείται αφορά την αδυναμία ουσιαστικής παρέμβασης του πολίτη στις πολιτικές της Ε.Ε. και την αδυναμία των ανώτατων οργάνων (Επιτροπή, Ευρωκοινοβούλιο κλπ) να αφουγκραστούν και να εκφράσουν τη συνολική βούληση των ευρωπαίων πολιτών. Παράλληλα, η σημερινή λειτουργία των κομμάτων εντός του Κοινοβουλίου της Ε.Ε. κρίνεται αποξενωμένη από τα πραγματικά ζητήματα γεγονός όμως που αμφισβητείται έντονα.

Το *Εκτελεστικό έλλειμμα* ή έλλειμμα επιδόσεων αποτελεί ουσιαστικά την αποτύπωση των απόψεων του Fritz Scharpf (1997), ο οποίος διαπιστώνει πως η αρνητική ενσωμάτωση των Κρατών-μελών υπό ενιαίες πολιτικές και η

¹² Michael Goodhart (2007), *Europe's Democratic Deficits through the Looking Glass: The European Union as a Challenge for Democracy, Perspectives on Politics*, p. 568

παγκοσμιοποίηση των θεσμών υπό το πρίσμα ενός νέο-φιλελεύθερου μοντέλου επηρεάζουν τη συμπεριφορά τους. Ουσιαστικά, στην προσπάθεια τους να προσαρμοστούν στις απαιτήσεις της Ένωσης σε δημοσιονομικά, φορολογικά, κοινωνικά ζητήματα, υπονομεύουν το Κράτος πρόνοιας και τη λήψη αποφάσεων με τη μέγιστη δυνατή δημοκρατικότητα. Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι το ζήτημα της Συνθήκης της Λισαβόνας και παλαιότερα της Συνταγματικής Συνθήκης, όταν ελάχιστες κυβερνήσεις έφεραν το ζήτημα απευθείας στη βούληση των πολιτών φοβούμενες αρνητική τροπή, κάτι που αποδείχτηκε ορθό¹³. Για την αντιμετώπιση του εκτελεστικού ελλείμματος ο Scharpf συστήνει την απορρόφηση των κραδασμών που έχουν οι πολιτικές της Ε.Ε. από τα ίδια τα όργανα της ώστε να επιτευχθεί ένα Κράτος πρόνοιας εγγύτερα στους πολίτες.

Δευτερεύοντα ή διπλά ή εγχώρια χαρακτηρίζονται τα ελλείμματα τα οποία δεν συμβαίνουν σε πρώτο βαθμό εντός των οργάνων της Ε.Ε. αλλά στο εσωτερικό των κρατών μελών. Η αποτυχία εναρμόνισης με κοινοτικές διατάξεις πχ μεταφέρει το πρόβλημα το Κράτος μέλος στην ίδια την Ένωση. Ουσιαστικά λοιπόν είναι αποτέλεσμα του πολυεπίπεδου μοντέλου διακυβέρνησης που προβλέπει η λειτουργία της Ε.Ε. και μπορεί να περιλαμβάνει παραδείγματα όπως η μείωση της λογοδοσίας των κρατών-μελών των κυβερνήσεων, οι οποίες χρησιμοποιούν τις εντολές της Ε.Ε. ως πολιτική κάλυψη για τις αντιλαϊκές τους αποφάσεις ή την επίκληση αναρμοδιότητας σε θέματα για τα οποία υπάρχει κοινή ευρωπαϊκή θέση.

Η τελευταία κατηγορία ελλείμματος αποκαλείται στη διεθνή βιβλιογραφία *ως διαρθρωτική και αφορά* προβλήματα που προκύπτουν από διαρθρωτικές και εννοιολογικές διαφορές μεταξύ της πολιτικής της Ε.Ε. και των πολιτικών των Κρατών-μελών. Ουσιαστικά, αναφέρονται στην έλλειψη κεντρικής κοινής πολιτικής σε κρίσιμα ζητήματα, γεγονός που στα μάτια των πολιτών αποτυγχάνει να εμφανιστεί ως ενιαία πολιτική οντότητα με κοινό λόγο.

Όπως αποκαλύπτει μία σύντομη μελέτη της βιβλιογραφίας ο όρος έλλειμμα δημοκρατίας όσον αφορά την Ευρωπαϊκή Ένωση συναντάται

¹³ Βλ. δημοψηφίσματα σε Γαλλία και Ολλανδία.

πολύ συχνά. Η κριτική που ασκείται στην ένωση στους θεσμούς αλλά και στον τρόπο λειτουργίας της έγκειται όπως αναφέραμε και παραπάνω στο γεγονός ότι προκαλεί την αδιαφορία των Ευρωπαίων πολιτών και τους αποξενώνει από την λήψη αποφάσεων. Η μη συμμετοχή των πολιτών στην ανωτέρω διαδικασία συνεπώς προσδίδει στην Ευρωπαϊκή Ένωση έναν μη-δημοκρατικό χαρακτήρα¹⁴, καθώς δεν τους καθιστά κοινωνούς της ενοποιητικής διαδικασίας.

Η Συνθήκη της Λισαβόνας αποτελεί τη συνέχεια της συνθήκης της Νίκαιας (2000) η οποία έθεσε τις βάσεις για την διεύρυνση της Ένωσης και την βελτιστοποίηση των θεσμών της δημοκρατίας, της διαφάνειας και της ενίσχυσης της αποτελεσματικότητας της Ένωσης στο πεδίο λήψης αποφάσεων. Πριν από την Μεταρρυθμιστική Συνθήκη όμως ήταν αρκετοί οι ερευνητές, πολιτικοί και δημοσιογράφοι οι οποίοι υποστήριζαν την άποψη περί μη δημοκρατικού χαρακτήρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στον Economist ήδη από το 2000 επισημάνθηκε ότι “το ζήτημα του δημοκρατικού ελλείμματος διαφαίνεται από την αποτυχία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου¹⁵ το οποίο πρέπει να είναι η φωνή των Ευρωπαίων πολιτών”. Η αξιολόγηση αναφέρεται σε έναν ονομαστικό όσο και ουσιαστικό στόχο που μέχρι σήμερα δεν έχει εκπληρωθεί, δημιουργώντας αρνητικές αντιλήψεις από πλευράς σημαντικού μέρους των Ευρωπαίων πολιτών.

Η έννοια του δημοκρατικού ελλείμματος αναφερόμενη στην Ευρωπαϊκή Ένωση θα πρέπει να προσεγγιστεί μέσα από το πλαίσιο λειτουργίας των ευρωπαϊκών θεσμών αλλά και την προσέγγιση της Ευρωπαϊκής νομοθεσίας καθώς και το κατά πόσο αντανάκλα τη βούληση του Ευρωπαίου πολίτη. Η έννοια του δημοκρατικού ελλείμματος όμως αποκτά ιδιαίτερη σημασία για την Ευρωπαϊκή Ένωση καθώς αφορά οντολογικά το διάλογο του για την εικόνα, λειτουργία και το μέλλον της Ένωσης.

¹⁴ Alex Warleigh, *Democracy and the European Union: theory, practice and reform*, SAGE, UK, 2003, pp 3-12

¹⁵ Για μία ανάλυση του προβληματισμού γύρω από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο βλ. Pat Cox, «Το μέλλον της Ευρώπης και ο ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου», στο Σ. Ντάλης (επ.), *Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, η Συμβολή του στη συζήτηση για το μέλλον της Ευρώπης*, Παπαζήσης, Αθήνα, 2002

Για τους μελετητές ο διάλογος για το Ευρωπαϊκό έλλειμμα μπορεί να ακολουθήσει τρεις κατευθύνσεις οι οποίες οδηγούν σε τρεις διαφορετικές μορφές της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο πρώτος δρόμος αφορά την Ευρωπαϊκή Ένωση ως έναν διακυβερνητικό οργανισμό ο οποίος πρέπει να διατηρήσει τον χαρακτήρα αυτό μέσω περιορισμένων αρμοδιοτήτων και της διατήρησης της κυριαρχίας των κρατών μελών (κρατική κυριαρχία) οφείλουν σε εθνικό επίπεδο να διασφαλίζουν τα δικαιώματα των πολιτών τους και να προάγουν το εθνικό συμφέρον. Ο δεύτερος δρόμος είναι η δημιουργία μιας ομοσπονδίας ως εξέλιξη του διακυβερνητικού μοντέλου. Σε αυτή την εκδοχή η οργάνωση και λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα πραγματοποιείται μέσω της ισχυρής κεντρικής πολιτικής εξουσίας που θα έχει ως έδρα ένα εξω-εθνικό όργανο. Η άσκηση της κεντρικής αυτής εξουσίας θα είναι θεμελιωμένη σε δημοκρατικές αξίες και λειτουργίες και την ισότητα των συνιστωσών πολιτειών. Τέλος η τρίτη εναλλακτική αποτελείται από ένα υβριδικό μοντέλο οργάνωσης το οποίο βρίσκεται ενδιάμεσα του διακυβερνητικού οργανισμού και της τυπικής ομοσπονδίας.¹⁶

Εν κατακλείδι, το δημοκρατικό έλλειμμα είναι ένα ζήτημα το οποίο πηγάζει από την βάση της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τους βασικούς της θεσμούς. Αναφορικά με την δημοκρατικότητα των θεσμικών οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης το έλλειμμα δικαιολογείται με πολλαπλά επιχειρήματα.

Η αποχή των Ευρωπαίων πολιτών από τις ευρωεκλογές προσφέρει νομιμοποιημένες αποφάσεις:

Αν προσπαθήσει να ανατρέξει κανείς στα ποσοστά συμμετοχής των Ευρωπαίων πολιτών στις Ευρωεκλογές θα παρατηρήσει πως είναι σχεδόν κανόνας η τεράστια αποχή και το μειωμένο ενδιαφέρον. Σύμφωνα με έρευνες που έχει πραγματοποιήσει το Ευρωβαρόμετρο, η στάση αυτή των πολιτών της Ε.Ε. έχει κοινούς παρονομαστές όπως η έλλειψη ενημέρωσης της ευρωπαϊκής κοινής γνώμης και ουσιαστικού ενδιαφέροντος, η περιορισμένη επιρροή των πολιτικών της Ε.Ε. στην καθημερινότητα καθώς και οι

¹⁶ Stephen C. Sieberson, *The Treaty Of Lisbon Aand Its Impact On The European Union's Democratic Deficit*

διαφορετικές παραδόσεις των ίδιων των κρατών μελών ως διακριτοί δήμοι του ευρωπαϊκού οικοδομήματος. Ουσιαστικά λοιπόν το μήνυμα των ευρωεκλογών δε φτάνει ποτέ στον ευρωπαϊό πολίτη καθώς δεν καλύπτει τις ανάγκες του και κυρίως τις προσδοκίες.

Η κατανομή εδρών στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο για την πενταετία 2009-2014 έχει ως εξής¹⁷.

Αυστρία	18	Λετονία	9
Βέλγιο	24	Λιθουανία	13
Βουλγαρία	18	Λουξεμβούργο	6
Κύπρος	6	Μάλτα	5
Τσεχία	24	Κάτω Χώρες	27
Δανία	14	Πολωνία	54
Εσθονία	6	Πορτογαλία	24
Φινλανδία	14	Ρουμανία	35
Γαλλία	78	Σλοβακία	14
Γερμανία	99	Σλοβενία	7
Ελλάδα	24	Ισπανία	54
Ουγγαρία	24	Σουηδία	19
Ιρλανδία	13	Ηνωμένο Βασίλειο	78
Ιταλία	78	Σύνολο	785

Σημαντικό είναι να αναφέρουμε πως η δυσπιστία αυτή εκφράζεται ακόμα και προς το θεσμό του Ευρωκοινοβουλίου¹⁸ (ΕΚ), όργανο τα μέλη του οποίου εκλέγονται άμεσα και καθολικά από τους πολίτες της Ευρώπης. Ειδικότερα σύμφωνα με μέτρηση του Ευρωβαρόμετρου,¹⁹ οι ενστάσεις των πολιτών επικεντρώνονται σε τρία σημεία: α) την αμφισβήτηση του ίδιου του οργάνου, β) την αρνητική αντίληψη για τις δραστηριότητες του και γ) την έλλειψη ενημέρωσης για τις δικαιοδοσίες του.

Πιο συγκεκριμένα, από αυτούς που αμφισβητούν τον ίδιο θεσμό το 16% δεν εμπιστεύεται τους θεσμούς γενικά, το 11% πιστεύει πως αυτοί που το απαρτίζουν δεν είναι οι πλέον αρμόδιοι για να λαμβάνουν αποφάσεις για την Ε.Ε., το 13% υποστηρίζει πως ότι το ΕΚ δεν εκφράζει ικανοποιητικά τις απόψεις τους για την Ευρώπη και ένα ποσοστό 8% είναι κατά της Ε.Ε. ως επιλογή.

¹⁷ Βλ. Γ. Βοσκόπουλος, ο., π.

¹⁸ Για τις αρμοδιότητες του βλ. Charlotte Burns, "The European Parliament" στο Alex Warleigh (ed.), *Understanding European Union Institutions*, Routledge, London

¹⁹ http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_299_synt_el.pdf , 15/9/2008, EB 69.2

Η αρνητική αντίληψη που έχει σχηματίσει μια μεγάλη μερίδα Ευρωπαίων πολιτών γύρω από τις δραστηριότητες της Ένωσης συνιστά ακόμη έναν παράγοντα ανυποληψίας των αποφάσεων της. Ειδικότερα, το 41% όσων εκφράζουν δυσπιστία, θεωρούν πως το ΕΚ βρίσκεται πολύ μακριά από τους ευρωπαίους πολίτες, ποσοστό 17% πιστεύει ότι οι αποφάσεις του έχουν αρνητικό αντίκτυπο στην ανάπτυξη και 9% ότι οι αποφάσεις δεν λαμβάνονται με δημοκρατικό τρόπο.

Στα συμπεράσματα της ίδιας έρευνας καταγράφεται επίσης ένα ευρύ ποσοστό (34%) το οποίο δηλώνει πως σίγουρα ή σχεδόν σίγουρα δεν λαμβάνει μέρος στις ευρωεκλογές όποτε και αν γίνονται. Τα αίτια αυτής της στάσης είναι σύμφωνα με τα αποτελέσματα η αποχή ως συνειδητή πολιτική επιλογή, η έλλειψη ενημέρωσης της ευρωπαϊκής κοινής γνώμης και η αρνητική εντύπωση για την Ε.Ε. και τις εξελίξεις εντός αυτής. Τα παραπάνω συνιστούν αρνητικές εισροές σε ένα σύστημα αξιολόγησης της δυνατότητας έκφρασης των πολιτών μέσα από τις προβλεπόμενες θεσμικές διαδικασίες που λαμβάνουν χώρα σε επίπεδο Ένωσης.

α) Η Πολυπλοκότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Από πολλούς επικριτές της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά και από τις δράσεις της στη νέα χιλιετία φαίνεται πως η Ευρωπαϊκή Ένωση παραμένει ένα πολύπλοκο σύστημα διαδικασιών, κανόνων και λειτουργίας. Η πολυπλοκότητα αυτή για πολλούς είναι το εμπόδιο προς την επίλυση του ζητήματος της ελλειμματικής δημοκρατίας καθώς η Ένωση για τους Ευρωπαίους είναι ένα δυσνόητο σύστημα. Οι δυσκολίες αφορούν στο δυσνόητο των συνθηκών, τις αρμοδιότητες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών-μελών και την λήψη αποφάσεων σε πρώτο επίπεδο.

Εν πρώτης οι Συνθήκες που συνυπογράφονται από τους ηγέτες των χωρών της Ε.Ε. αποτελούν για την πλειοψηφία των Ευρωπαίων πολιτών μία σειρά δυσνόητων νομικών κειμένων εμπλουτισμένων με τεχνική και οικονομική ορολογία. Μία από τις καινοτομίες της Μεταρρυθμιστικής

Συνθήκης είναι ότι προσφέρει μία σύντομη και αρκετά κατανοητή γραπτή εικόνα της Ευρωπαϊκής Ένωσης . Στο κείμενο της η Μεταρρυθμιστική Συνθήκη αναφέρει τους σκοπούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τις αρχές πάνω στις οποίες στηρίζεται, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στις αρχές της δημοκρατίας πάνω στις οποίες θα ασκηθεί η διακυβέρνηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης και αναφέρει πως πρόκειται για την δημιουργία ενός χώρου ελευθερίας, δικαιοσύνης και ασφάλειας. Στην συνέχεια αναφέρεται στα κύρια και επικουρικά θεσμικά όργανα τα οποία θα συντονίζουν τις ευρωπαϊκές πολιτικές και την συνεργασία των κρατών-μελών αλλά και την κοινή εξωτερική πολιτική και την πολιτική κοινής ασφάλειας.

Ιδιαίτερα σημαντικό όμως είναι πως η Συνθήκη της Λισαβόνας διευκρινίζει και αποσαφηνίζει το ζήτημα της ονομασίας και την μετάβαση από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, καθώς η σύγχυση μεταξύ των δύο ονομασιών ήταν έντονη τα τελευταία χρόνια ανάμεσα στους πολίτες της.

Τέλος σημαντική είναι η συνεισφορά της Μεταρρυθμιστικής Συνθήκης όσον αφορά στις δικαιοδοσίες και τις αρμοδιότητες της Ευρωπαϊκής Ένωσης Το κείμενο της Συνθήκης της Λισαβόνας λειτουργεί διευκρινιστικά ως προς την σχέση Ευρωπαϊκής Ένωσης και κρατών-μελών διευκρινίζοντας και αποσαφηνίζοντας τις αρμοδιότητες της Ένωσης και των κρατών μελών τις οποίες κατηγοριοποιεί ως :

- Αποκλειστικές αναφερόμενη στις αρμοδιότητες που εμπίπτουν μόνο στην δικαιοδοσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης
- Ενέργειες Υποστήριξης, Συντονισμού ,Συμπληρωματικής Δράσης της ένωσης προς τα κράτη-μέλη και τις δράσεις που αυτά αναλαμβάνουν
- Συντρέχουσες αρμοδιότητες που στα πλαίσια πάντα της αρχής της επικουρικότητας αφορούν στην από κοινού άσκηση νομοθετικών εξουσιών²⁰

β) Αντιδράσεις σχετικά με την άσκηση εκτελεστικής εξουσίας

²⁰ http://europa.eu/lisbon_treaty/glance/democracy/index_el.htm

Η άσκηση της εκτελεστικής εξουσίας είναι ένας σημαντικός παράγοντας για την κριτική που ασκείται όσον αφορά την δημοκρατικότητα των εξουσιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης . Η εξέλιξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης σύμφωνα με τους επικριτές της, έχει οδηγήσει στην υπερβολική συγκέντρωση των εξουσιών και την υπερβολική επέκταση των αρμοδιοτήτων της. Με αυτόν τον τρόπο μειώνεται η συμμετοχή των κρατών-μελών στη λήψη αποφάσεων και στη διαμόρφωση των ευρωπαϊκών πολιτικών.

Η λήψη αποφάσεων πραγματοποιείται από δύο θεσμικά όργανα στα οποία η εκπροσώπηση των κρατών δεν είναι δημοκρατική, καθώς η λήψη αποφάσεων γίνεται μονομερώς από ισχυρές οικονομικά χώρες που αποτελούν μειοψηφία ανάμεσα στα 27 μέλη. Η θέσπιση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου ως ενός θεσμικού οργάνου που στηρίζεται στην αντιπροσώπευση μέσω της εκλογής των αντιπροσώπων από τους ευρωπαίους πολίτες των μελών δεν ήταν αρκετή καθώς οι αρμοδιότητες που του έχουν παραχωρηθεί δεν είναι αρκετές παρά τις προσπάθειες για αύξηση των αρμοδιοτήτων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου μέσω των συνθηκών και της Μεταρρυθμιστικής Συνθήκης.

γ) Ο ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου

Σημαντική είναι η κριτική που ασκείται όσον αφορά τον θεσμό των Ευρωπαϊκών Εκλογών ή Ευρωεκλογών. Κάθε πέντε χρόνια σύμφωνα με την προβλεπόμενη διαδικασία οι ευρωπαίοι πολίτες καλούνται να επιλέξουν και να ψηφίσουν τα μέλη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου σε εθνικό επίπεδο. Η κριτική αφορά την σημασία που δίνεται από τους πολίτες στις ευρωπαϊκές εκλογές. Έρευνες έχουν δείξει πως οι εκλογές αυτές θεωρούνται ως ήσσονος σημασίας από τους πολίτες και αντίστοιχα η ψήφος τους συχνά δεν είναι αντιπροσωπευτική ή εξωτερικεύεται ως μία αντανάκλαση του εθνικού πολιτικού συστήματος.

Τα προβλήματα δημοκρατικής νομιμότητας της Ε.Ε. επιτείνονται από τη δραματική πτώση της συμμετοχής στις ευρωπαϊκές εκλογές. Από 63% το 1979, ο μέσος όρος συμμετοχής έπεσε στο 45.6% το 2004 και δύσκολα

μπορεί κανείς να είναι αισιόδοξος για τις επικείμενες εκλογές²¹. Το εκλογικό ενδιαφέρον στις πιο ώριμες δημοκρατίες ανά τον κόσμο μειώνεται, αλλά το πρόβλημα είναι ιδιαίτερα οξύ στην περίπτωση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Οπωσδήποτε πρέπει να γίνουν πιο θαρραλέα βήματα για να γεφυρωθεί το χάσμα μεταξύ πολιτών και Ε.Ε. Ένα ισχυρό Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο είναι απαραίτητο αλλά δεν αποτελεί επαρκή προϋπόθεση για τη δημοκρατική νομιμότητα της Ένωσης. Σύμφωνα με τη Συνθήκη της Λισαβόνας το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο παρέχει «ένα νέο γενικό πλαίσιο για ενίσχυση της απασχόλησης, την προώθηση της ισότητας ανάμεσα σε άνδρες και γυναίκες, την εξάλειψη των διακρίσεων, τον αγώνα κατά του κοινωνικού αποκλεισμού και την ενίσχυση της δικαιοσύνης, κοινωνικής προστασίας, υψηλό επίπεδο μόρφωσης, εκπαίδευσης και υγείας...». Οι παραπάνω στόχοι αφορούν άμεσα ή έμμεσα την ευρωπαϊκή νεολαία και τη διαμόρφωση συνθηκών ανάπτυξης και απασχόλησης.

Δημοκρατικότερη λήψη αποφάσεων και εθνικά κοινοβούλια

Η Συνθήκη της Λισαβόνας έχοντας ως αρχικό στόχο τη μείωση του δημοκρατικού ελλείμματος και την αύξηση της διαφάνειας των διαδικασιών δίνει ισχυρότερο ρόλο στα εθνικά κοινοβούλια κάνοντας αυτά συμμετοχούς των ευρωπαϊκών πολιτικών. «Σύμφωνα με τη νέα Συνθήκη, τα εθνικά κοινοβούλια συμβάλλουν ενεργά στην καλή λειτουργία της Ένωσης: (α) με το να ενημερώνονται από τα θεσμικά όργανα της Ένωσης και να τους κοινοποιούνται τα σχέδια νομοθετικών πράξεων της Ένωσης σύμφωνα με το Πρωτόκολλο σχετικά με τον ρόλο των εθνικών κοινοβουλίων στην Ευρωπαϊκή Ένωση, (β) μεριμνώντας ώστε να τηρείται η αρχή της επικουρικότητας σύμφωνα με τις διαδικασίες που προβλέπονται στο Πρωτόκολλο σχετικά με την εφαρμογή των αρχών της επικουρικότητας και της αναλογικότητας, (γ) συμμετέχοντας, στα πλαίσια του χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, στους μηχανισμούς αξιολόγησης της υλοποίησης των πολιτικών της Ένωσης σε αυτό τον τομέα και συμπράττοντας στον πολιτικό έλεγχο της Europol και στην αξιολόγηση των δραστηριοτήτων της Eurojust (δ)

²¹ Βλ. σειρά αναλύσεων στο Ευρωβαρόμετρο

συμμετέχοντας στις διαδικασίες αναθεώρησης των Συνθηκών, (ε) με το να ενημερώνονται σχετικά με τις αιτήσεις προσχώρησης στην Ένωση, και (στ) λαμβάνοντας μέρος στη διακοινοβουλευτική συνεργασία μεταξύ εθνικών κοινοβουλίων και με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, σύμφωνα με το Πρωτόκολλο σχετικά με τον ρόλο των εθνικών κοινοβουλίων στην Ευρωπαϊκή Ένωση» (Μούσσης 2008).²² Στο Άρθρο 8Α της Συνθήκης της Λισαβόνας (παράγραφοι 1, 2) επισημαίνεται ότι η λειτουργία της Ένωσης «*θεμελιώνεται στην αντιπροσωπευτική δημοκρατία*» ενώ «*οι πολίτες εκπροσωπούνται άμεσα στο επίπεδο της Ένωσης στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο*» επισημάνση που αναγνωρίζει τη σημασία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για τη δημοκρατική λειτουργία της ΕΕ.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Συμβούλιο της Ευρώπης.

Σημαντική είναι και η κριτική που δέχεται η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αναφορικά με τον κεντρικό ρόλο που διαδραματίζει και τον συγκεντρωτικό της χαρακτήρα ως ένα αμιγώς τεχνοκρατικό όργανο της Ένωσης. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή είναι υπεύθυνη για σημαντικές λειτουργίες όπως για την ανάπτυξη των μεσοπρόθεσμων στρατηγικών της Ε.Ε., τον σχεδιασμό των νομοθετικών προτάσεων, την εκπροσώπηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε διμερείς και πολυμερείς διαπραγματεύσεις. Γενικότερα η Επιτροπή θεωρείται πως αποτελεί μία άτυπη κυβέρνηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης που είναι ο θεματοφύλακας συνθηκών το όργανο που συμμετέχει και έχει λόγο στον προϋπολογισμό και διατυπώνει κανονισμούς και συστάσεις. Οι αρμοδιότητες της Επιτροπής προβλέπονται ρητά και ορίζονται μέσα από τις διεθνείς Συμβάσεις.²³

Σχετικά με το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο κατατίθενται σοβαρές ενστάσεις όσον αφορά την διαδικασία ψηφοφορίας η οποία ακολουθεί την μέθοδο της ειδικής πλειοψηφίας. Πολλοί ισχυρίζονται πως η διαδικασία της ειδικής πλειοψηφίας υπονομεύει την ισότητα και θεσμική ισονομία των κρατών

²² Ν. Μούσσης (2008), Ευρωπαϊκή Ένωση: Δίκαιο, Οικονομία, Πολιτική, 12η αναθεωρημένη έκδοση, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα

²³ Όλγα Γιώτη Παπαδάκη 'Ευρωπαϊκή πολιτική ολοκλήρωση και πολιτικές αλληλεγγύης.' Αθήνα 2004

μελών στην ψηφοφορία. Αναφερόμενο στην ειδική πλειοψηφία το γλωσσάριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης επισημαίνει:

« Η ειδική πλειοψηφία (ΕΠ) αντιστοιχεί στον αριθμό των ψήφων που πρέπει να συγκεντρωθούν στο Συμβούλιο, Μετά τη Διακυβερνητική Διάσκεψη του 2000 και τη σύναψη της συνθήκης της Νίκαιας, ο αριθμός των ψήφων που διαθέτει κάθε κράτος μέλος τροποποιήθηκε, κυρίως όσον αφορά τις χώρες με τους μεγαλύτερους πληθυσμούς, με στόχο να διατηρηθεί η νομιμοποίηση των αποφάσεων του Συμβουλίου από πλευράς δημογραφικής αντιπροσωπευτικότητας. Από την 1η Ιανουαρίου 2007, μετά τη διεύρυνση της Ένωσης, η ειδική πλειοψηφία επιτυγχάνεται εάν συγκεντρωθούν 255 ψήφοι επί 345 και εφόσον η απόφαση υπερψηφιστεί από την πλειονότητα των κρατών μελών. Επιπλέον, οποιοδήποτε κράτος μέλος δύναται να ζητήσει να εξακριβωθεί εάν η ειδική πλειοψηφία αντιπροσωπεύει ποσοστό τουλάχιστον 62% επί του συνολικού πληθυσμού της Ένωσης. Στην αντίθετη περίπτωση, το Συμβούλιο δεν λαμβάνει απόφαση.»²⁴

Αυτό το σύστημα νομιμοποιεί διπλά τις αποφάσεις που λαμβάνονται. Επιπλέον, για τη συμπερίληψη και άλλων τομέων πολιτικής στο σύστημα της ψηφοφορίας με ειδική πλειοψηφία θα εφαρμόζονται αυστηροί κανόνες. Κάθε κράτος μέλος πρέπει να συμφωνεί με κάθε τέτοια αλλαγή, ενώ τα εθνικά κοινοβούλια θα έχουν το δικαίωμα να ασκήσουν βέτο.

Ειδικότερα όπως αναφέρεται στο κείμενο της Συνθήκης της Λισαβόνας²⁵ «το πεδίο εφαρμογής της ειδικής πλειοψηφίας επεκτάθηκε στους ακόλουθους τομείς της Συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας:

²⁴ http://europa.eu/scadplus/glossary/qualified_majority_el.htm

²⁵ Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, C 306, 50ό έτος, 17 Δεκεμβρίου 2007 διαθέσιμη στο <http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:C:2007:306:SOM:EL:HTML>

- συντονισμός των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων που αφορούν το ειδικό καθεστώς για τους αλλοδαπούς υπηκόους (δικαίωμα εγκατάστασης, άρθρο 46, παράγραφος 2),

- θέσπιση και ενδεχόμενη προσαρμογή του προγράμματος πλαισίου στον τομέα της έρευνας (άρθρο 166),
δημιουργία κοινών επιχειρήσεων στον τομέα της έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης (άρθρα 171 και 172).

Η καθιέρωση της ειδικής πλειοψηφίας εφαρμόζεται επίσης στις νέες διατάξεις που εισάγονται η Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας:

- χάραξη κατευθυντήριων γραμμών για την απασχόληση (άρθρο 128),
- θέσπιση μέτρων ενθάρρυνσης για την απασχόληση (άρθρο 129),
- θέσπιση μέτρων που αποσκοπούν στην ενίσχυση της τελωνειακής συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών και μεταξύ αυτών και της Επιτροπής (άρθρο 135),
- καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού (άρθρο 137, παράγραφος 2),
- θέσπιση μέτρων που εξασφαλίζουν τις ίσες ευκαιρίες και την ίση μεταχείριση ανδρών και γυναικών (άρθρο 141, παράγραφος 3),
προώθηση της δημόσιας υγείας (άρθρο 152, παράγραφος 4),
- καθορισμός των γενικών αρχών που διέπουν το δικαίωμα πρόσβασης στα έγγραφα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, του Συμβουλίου και της Επιτροπής (άρθρο 255),
- καταπολέμηση της απάτης κατά των οικονομικών συμφερόντων της Κοινότητας (άρθρο 280),
- θέσπιση μέτρων για την εκπόνηση στατιστικών (άρθρο 285),
- σύσταση ενός ανεξάρτητου εποπτικού οργάνου για τον τομέα της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα (άρθρο 286),
καθορισμός των όρων εφαρμογής της Συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας στις ιδιαίτερα απομακρυσμένες περιφέρειες (άρθρο 299, παράγραφος 2).

Ωστόσο, για σημαντικούς τομείς πολιτικής όπως η φορολογία και η άμυνα θα εξακολουθήσει να απαιτείται ομοφωνία στην ψηφοφορία, καθώς τα

πεδία αυτά αφορούν την εσωτερική κανονιστική τάξη των κρατών μελών η οποία προστατεύεται μεταξύ άλλων από την αρχή της δοτής αρμοδιότητας που οριοθετεί τη δικαιοδοσία της ΕΕ.

Το σύστημα των «τριών αναγνώσεων»

Η εφαρμογή της νέας Συνθήκης προβλέπει μια διαδικασία τριών σταδίων προκειμένου να δύναται η Ευρωπαϊκή Ένωση να νομοθετεί. Τα τρία αυτά στάδια, χαρακτηρίζονται ως «τρεις αναγνώσεις» και στόχος είναι να εκφράζουν όλες τις δομές της Ε.Ε. δίνοντας βάρος στη βούληση των πολιτών και διατηρώντας τη μέγιστη δυνατή ισότητα των χωρών μελών. Το πρώτο βήμα αφορά την Επιτροπή, η οποία έχει όλη την πρωτοβουλία προπαρασκευής και εκπόνησης προτάσεων για μελλοντικές νομοθετικές πράξεις. Κατά κύριο λόγο ο χαρακτήρας της είναι τεχνοκρατικός περιλαμβάνοντας τεχνικές και νομικές λεπτομέρειες στο προσχέδιο το οποίο εκπονεί. Ουσιαστικά λοιπόν προχωρά σε μια ανάλυση κόστους – ευκαιρίας (cost – benefit analysis) σχετικά με την κάθε πρόταση της με γνώμονα πάντοτε το κοινό καλό των Ευρωπαίων πολιτών. Ωστόσο πρέπει σ' αυτό το σημείο να τονίσουμε πως το έργο της Επιτροπής και οι προτάσεις της δε συνιστούν κατ' ανάγκη νομοθεσία. Οι αποφάσεις λαμβάνονται κυρίως σε πολιτικό επίπεδο και σε ελάχιστε ζητήματα από τους τεχνοκράτες.

Εφ' όσον η Επιτροπή καταλήξει στο τελικό της κείμενο, διαβιβάζει στο Ευρωκοινοβούλιο και το Συμβούλιο το φάκελο για την πρώτη ανάγνωση. Σ' αυτό το σημείο ξεκινά μια ευρύτατη διαβούλευση στην οποία συμμετέχουν τα δύο αυτά επίσημα όργανα, οι εθνικές επιτροπές, ομάδες πίεσης κλπ και στην οποία οι πολίτες μπορούν να έχουν ενημέρωση μέσα από την υπηρεσία EUR – Lex. Το Κοινοβούλιο έπειτα καθορίζει τη θέση του μέσω της ολομέλειας και τη διαβιβάζει στο Συμβούλιο. Σε περίπτωση που το Συμβούλιο εγκρίνει την τοποθέτηση του Κοινοβουλίου εκδίδει τη σχετική πράξη. Εφ' όσον όμως δε συμφωνήσει, διαφοροποιείται και κοινοποιεί την απόφαση του πίσω στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο με πλήρη τεκμηρίωση της θέσης του και των λόγων που οδήγησαν σε αυτή. καταλήξουν σε ένα τελικό κείμενο τα δύο νομοθετικά

όργανα και ελέγχοντας τη συμπόρευση με το κοινό καλό όλων των χωρών – μελών.

Από εκείνη τη στιγμή το Κοινοβούλιο οφείλει μέσα σε τρεις μήνες να αποφασίσει αν θα αποδεχτεί ή όχι την απόφαση του Συμβουλίου. Αν η ολομέλεια αποφασίσει θετικά ή δεν λάβει απόφαση εντός του χρονικού αυτού διαστήματος τότε εκδίδεται η σχετική πράξη απόφασης σε δεύτερη ανάγνωση. Σε διαφορετική περίπτωση είτε απορρίπτει εντελώς την πρόταση και ο ιδιότυπος αυτός διάλογος σταματά εκεί, είτε ξεκινά η διαδικασία αντιπρότασης η οποία κοινοποιείται στα άλλα δύο όργανα προς διαβούλευση.

Μέσα σε τρεις μήνες το Συμβούλιο οφείλει να λάβει υπόψη του τις νέες αντιπροτάσεις του Κοινοβουλίου σε δεύτερη ανάγνωση αποφασίζοντας με ειδική πλειοψηφία ή ομόφωνα για τις τροπολογίες για τις οποίες η Επιτροπή έχει εκφέρει αρνητική γνώμη, είτε τις απορρίπτει και ο Πρόεδρος του, συγκαλεί την επιτροπή συνδιαλλαγής εντός έξι εβδομάδων.

Η επιτροπή συνδιαλλαγής, που αποτελείται από τα μέλη του Συμβουλίου ή τους αντιπροσώπους τους και από ισάριθμους αντιπροσώπους του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, έχει ως αποστολή την επίτευξη συμφωνίας επί κοινού σχεδίου, με την ειδική πλειοψηφία των μελών του και με την πλειοψηφία των αντιπροσώπων του Κοινοβουλίου, εντός έξι εβδομάδων από τη σύγκλησή της, βάσει των θέσεων του Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σε δεύτερη ανάγνωση. Η Επιτροπή συμμετέχει στις εργασίες της αναλαμβάνοντας όλες τις αναγκαίες πρωτοβουλίες με σκοπό την προσέγγιση των θέσεων των δύο πλευρών.

Με βάση τα όσα η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση ορίζει στο άρθρο 16 πλην των περιπτώσεων για τις οποίες οι Συνθήκες ορίζουν άλλως, το Συμβούλιο αποφασίζει με ειδική πλειοψηφία. Ωστόσο, λόγω της μεταβατικής κατάστασης υπάρχουν επί μέρους διαφοροποιήσεις μέχρι την 31^η Οκτωβρίου 2014. Μέχρι τότε οι ψήφοι των μελών του Συμβουλίου σταθμίζονται με τέτοιο τρόπο ώστε η επιρροή κάθε κράτους στην

διαδικασία λήψης των αποφάσεων να αντιστοιχεί λίγο ως πολύ στο μέγεθος του πληθυσμού του:

- Γερμανία, Γαλλία, Ιταλία και Ηνωμένο Βασίλειο από **29**
- Ισπανία και Πολωνία **27**
- Ρουμανία **14**
- Ολλανδία **13**
- Βέλγιο, Τσεχική Δημοκρατία, Ελλάδα, Ουγγαρία και Πορτογαλία από **12**
- Σουηδία, Βουλγαρία και Αυστρία από **10**
- Δανία, Φινλανδία, Ιρλανδία, Λιθουανία και Σλοβακία από **10**
- Εσθονία, Κύπρος, Λετονία, Λουξεμβούργο και Σλοβενία από **4** και
- Μάλτα **3**

Πιο συγκεκριμένα, όπως αναφέρει το επίσημο κείμενο της Συνθήκης της Λισαβόνας²⁶

«εως τις 31 Οκτωβρίου 2014, οι πράξεις που θεσπίζονται μετά από πρόταση της Επιτροπής πρέπει να συγκεντρώνουν τουλάχιστον 74% του συνολικού αριθμού των ψήφων των κρατών μελών (255 εκ των 345), οι οποίες να αντιπροσωπεύουν τουλάχιστον 62% του πληθυσμού της Ένωσης. Στις περιπτώσεις που δεν υπάρχει πρόταση της Επιτροπής, για τη θέσπιση πράξεων, απαιτούνται τουλάχιστον 255 ψήφοι υπέρ, που περιλαμβάνουν τις ψήφους των δύο τρίτων τουλάχιστον των μελών.

Από την 1η Νοεμβρίου 2014, ως ειδική πλειοψηφία ορίζεται ποσοστό τουλάχιστον 55% των μελών του Συμβουλίου, το οποίο περιλαμβάνει τουλάχιστον δέκα πέντε μέλη και αντιπροσωπεύει κράτη μέλη που συγκεντρώνουν ποσοστό τουλάχιστον 65% του πληθυσμού της Ένωσης. Η μειοψηφία αρνησικυρίας πρέπει να περιλαμβάνει τουλάχιστον τέσσερα μέλη του Συμβουλίου, ειδάλλως

²⁶ Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, C 306, 50ό έτος, 17 Δεκεμβρίου 2007 διαθέσιμη στο <http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:C:2007:306:SOM:EL:HTML>

θεωρείται ότι επιτυγχάνεται ειδική πλειοψηφία. Όμως, εφόσον το Συμβούλιο δεν αποφασίζει μετά από πρόταση της Επιτροπής ή του ύπατου εκπροσώπου της Ένωσης για θέματα εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας, ως ειδική πλειοψηφία ορίζεται ποσοστό τουλάχιστον 72% των μελών του Συμβουλίου που αντιπροσωπεύουν τα συμμετέχοντα κράτη μέλη, εφόσον το ποσοστό αυτό αντιστοιχεί στο 65% τουλάχιστον του πληθυσμού της Ένωσης».

Κατά συνέπεια, κομβικής σημασίας είναι η 1^η Νοεμβρίου 2014 όπου το διδαλώδες σύστημα ειδικής πλειοψηφίας απλουστεύεται, με τα τρία κριτήρια (κατώτατο όριο σταθμισμένων ψήφων, πλειοψηφία των κρατών μελών και 62% του πληθυσμού της Ένωσης) να γίνονται δύο (55% των κρατών μελών που αντιπροσωπεύουν τουλάχιστον 65% του πληθυσμού της Ένωσης).

Στόχος των εμπνευστών του είναι το νέο σύστημα να δείχνει περισσότερο σεβασμό στην ισονομία και των 27 κρατών-μελών θέτοντας σε δεύτερο πλάνο το κριτήριο του πληθυσμιακού τους μεγέθους. Παράλληλα ρυθμίζεται και το καθεστώς της μειοψηφίας του veto (αρνησικυρίας) θα πρέπει να περιλαμβάνει τουλάχιστον τέσσερα μέλη του Συμβουλίου, ειδάλλως θα θεωρείται ότι επιτυγχάνεται ειδική πλειοψηφία, ακόμη και αν δεν ικανοποιεί το κριτήριο του πληθυσμού. Με τον τρόπο αυτό τα μικρά κράτη ενδυναμώνουν τη θέση τους καθώς οι τρεις μεγάλες χώρες θα πρέπει αφού συμμαχήσουν να συμπεριλάβουν και μια μικρότερη χώρα στην προσπάθεια τους να ελέγξουν το αποτέλεσμα μιας συζήτησης.

ε) Απόσταση της Ε.Ε. από τους Ευρωπαίους πολίτες

Ιδιαίτερα σημαντική παράμετρος είναι η άποψη ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αποστασιοποιηθεί από τους Ευρωπαίους πολίτες και έχει απομονωθεί στο πλαίσιο των Βρυξελλών. Κατά συνέπεια είναι εύλογο να υποστηριχτεί πως εφόσον δεν υπάρχει πρόσβαση των πολιτών στο κέντρο λήψεως αποφάσεων και διαμόρφωσης της Ευρωπαϊκής πολιτικής η βούληση των πολιτών δεν καταγράφεται ή αποτυπώνεται στην νομοθεσία και τις

δράσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι επικριτές της Ε.Ε. επίσης αναφέρονται και στην έλλειψη εσωτερικής νομιμοποίησης από τους πολίτες των κρατών-μελών καθώς πολλοί είναι εκείνοι που πιστεύουν πως οι αποφάσεις της Ε.Ε. δεν εκφράζουν την βούληση των Ευρωπαίων πολιτών, και πρόκειται για αποφάσεις που λαμβάνονται από τεχνοκράτες κεκλεισμένων των θυρών.

Ωστόσο το 2004 σε έρευνα που πραγματοποιήθηκε το 50% των πολιτών θεωρούσε θετική την συμμετοχή στην Ευρωπαϊκή Ένωση ενώ μόνο το 17% την θεώρησε αρνητική²⁷. Αντίστοιχα στις υπό ένταξη χώρες τα ποσοστά ήταν ανεστραμμένα, καθώς η κοινή γνώμη ήταν επηρεασμένη από τις επώδυνες διαρθρωτικές αλλαγές που απαιτούνται για την εισδοχή στην Ε.Ε.. Αντίστοιχη όμως ήταν και η εμπιστοσύνη που έδειχναν στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο αλλά και στον Επιτροπή.

στ) Διαφάνεια – Ενημέρωση

Το πρόβλημα της έλλειψης διαφάνειας στις διαδικασίες της Ευρωπαϊκής Ένωση αποτελεί σύμφωνα με τους ερευνητές ακόμη ένα παράγοντα ανάσχεσης της συμμετοχής των πολιτών στις ευρωεκλογές και ενδυνάμωσης της αντίληψης περί δημοκρατικού ελλείμματος²⁸. Το γεγονός πως το σύνολο των αποφάσεων λαμβάνεται πολύ μακριά από την καθημερινότητα του πολίτη εντείνει τη δυσπιστία του γύρω από την αντικειμενικότητα των αποφάσεων που λαμβάνονται. Ο Zweifel (2002) και ο Bellamy (2005) υπογραμμίζουν πως στο επίπεδο της ισορροπίας δυνάμεων στη λήψη αποφάσεων αλλά και τη διαφάνεια, η Ε.Ε. υστερεί σημαντικά και κατά συνέπεια παρουσιάζει σημαντικό έλλειμμα δημοκρατίας. Αυτό λοιπόν το έλλειμμα, σε συνδυασμό με την απουσία εκτενούς ενημέρωσης και πληροφοριών γύρω από τις συνεδριάσεις του Συμβουλίου δυσχεραίνει την προσπάθεια για νομιμοποίηση στα μάτια των πολιτών του ρόλου των Ευρωπαϊκών. Είναι χαρακτηριστικό πως σε πρόσφατη έρευνα του Ευρωβαρόμετρου²⁹, οι Ευρωπαίοι πολίτες σε ποσοστό 74% ζητούν από την

²⁷ Eurobarometer , No 61, First Results, Spring 2004

²⁸ Schmidt (2005), Democracy in Europe: The Impact of European Integration, p. 768

²⁹ A. Alesina & R. Perotti (2004), The European Union: A Politically Incorrect View, p. 33

Ε.Ε. να αφουγκραστεί την ανάγκη τους για περισσότερη ενημέρωση γύρω από τις εξελίξεις και τις διαδικασίες των οργάνων της. των Ευρωπαίων πολιτών θέτει ως άμεση προτεραιότητα της Ε.Ε. την ζητά από την Ευρωπαϊκή Ένωση να του πλησιάσει τους πολίτες

Η Μεταρρυθμιστική Συνθήκη προβλέπει την αύξηση της διαφάνειας μέσω της πρόσβασης του κοινού στις συνεδριάσεις του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου όταν ψηφίζονται νομοθετικά νομοσχέδια αλλά και στις συνεδριάσεις του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Προνοεί παράλληλα για την ενημέρωση του κοινού και την αυξημένη ροή πληροφοριών προς τους Ευρωπαίους πολίτες που θα θέλουν να ενημερωθούν σχετικά με τις δράσεις και τις αποφάσεις των ευρωπαϊκών θεσμικών οργάνων. Η επιλογή αυτή συνιστά μία ονομαστική προσπάθεια προσέγγισης των συλλογικοτήτων και απόσβεσης των αναταράξεων από την αίσθηση μη νομιμοποιημένης δράσης της Ένωσης. Χαρακτηριστικό είναι πως η Ε.Ε. σπαταλά 26 σεντς ανά άτομο για ενημέρωση, την ίδια ώρα που σύμφωνα με αναλυτές χρειάζεται 1 ευρώ. Είναι άλλωστε κοινά αποδεκτό πως το μεγαλύτερο μέρος των Ευρωπαίων πολιτών έχει περιορισμένη γνώση του τρόπου λειτουργίας των θεσμών της και των δυνατοτήτων παρέμβασης στο νομοθετικό έργο.

ζ) Έλλειψη Δημοκρατικού Ελέγχου

Η Ευρωπαϊκή Ένωση επικρίνεται εκτός από την έλλειψη διαφάνειας για τη μη ύπαρξη ουσιαστικού δημοκρατικού ελέγχου όσον αφορά θεσμικά όργανα και τις διαδικασίες. Αντίστοιχη κριτική έχει δεχθεί το Συμβούλιο των Υπουργών αλλά και η υπερεθνική εξουσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής η οποία θεωρείται πως έχει επεκτείνει τις αρμοδιότητες της σε υπέρμετρο βαθμό διεμβολίζοντας τις δικαιοδοσίες των κρατών μελών. Στο στόχαστρο έχει βρεθεί και το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο όσον αφορά την επέκταση των αρμοδιοτήτων του οι οποίες δεν έχουν θεσμοθετηθεί μέσω κάποιας ευρωπαϊκής συνθήκης. Τέλος πολλοί επικριτές αναφέρονται και στην υπέρβαση της εθνικής νομοθεσίας από την ευρωπαϊκή με αποτέλεσμα να μην λαμβάνονται υπόψη εθνικές ιδιαιτερότητες και συνταγματικές τάξεις όπως

προκύπτουν από την ετερότητα που εξ ορισμού χαρακτηρίζει μία sui generis ένωση κυρίαρχων σε πολλά πεδία κρατών.

Υπάρχει Τελικά Δημοκρατικό Έλλειμμα;

Ο Νίκος Μούσης³⁰ αναφέρεται αναλυτικά στο δημοκρατικό έλλειμμα και απορρίπτει την θέση πως αυτό ευθύνεται για την αδιαφορία των πολιτών της Ευρωπαϊκής Ένωσης . Κατά τον ίδιο η αποξένωση των πολιτών δεν προκύπτει από τον μη δημοκρατικό χαρακτήρα της Ε.Ε. Συγκρίνει την αδιαφορία των πολιτών της Ευρωπαϊκής Ένωσης με τις υπόλοιπες αντιπροσωπευτικές δημοκρατίες και συμπεραίνει πως υπάρχει η αντίστοιχη αποχή. Το ίδιο συναντούμε και όσον αφορά την νομοθετική διαδικασία.

Η Συνθήκη της Λισαβόνας θεμελιώνει την αντιπροσωπευτική δημοκρατία και ενισχύει τη διαφάνεια στην λήψη αποφάσεων ενώ παράλληλα αυξάνει τον έλεγχο στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και στην Ευρωπαϊκή .Παράλληλα επισημαίνει πως έχει αυξηθεί ο αριθμός των αποφάσεων οι οποίες λαμβάνονται από κοινού από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Η ίδια συνθήκη επίσης κατοχυρώνει την ύπαρξη διαβουλεύσεων και ανοιχτού διαλόγου μεταξύ Ε.Ε. και ενώσεων πολιτών.

Παράλληλα αυξήθηκε σημαντικά ο ρόλος και η συμμετοχή των εθνικών κοινοβουλίων. Οι αρμοδιότητες τους περιλαμβάνουν την εξασφάλιση της αρχής της επικουρικότητας, Με τις ρυθμίσεις των πρόσφατων συνθηκών τα εθνικά κοινοβούλια έχουν την αρμοδιότητα να λαμβάνουν γνώση για τα σχέδια νομοθεσίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης , να φροντίζουν και να εποπτεύουν την εφαρμογή της αρχής της επικουρικότητας , να συμμετέχουν στην αξιολόγηση όσον αφορά τις πολιτικές της Ένωσης, στην Europol και την Eurojust. Παράλληλα λαμβάνουν μέρος στην αναθεώρηση των συνθηκών

³⁰ Νίκου Μούση, Ευρωπαϊκή Ένωση: Δίκαιο, Οικονομία, Πολιτική ,Εκδόσεις Παπαζήση ,Αθήνα: 2008 και επίσης http://europedia.moussis.eu/books/Book_2/4/09/05/?all=1

αλλά και συνεργάζονται μέσω διαβουλεύσεων με το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο. Η Συνθήκη της Λισαβόνας μεριμνά με βάση τις δύο βασικές αρχές επικουρικότητας και αναλογικότητας και θεσπίζει το δικαίωμα των εθνικών κοινοβουλίων εφόσον αποτελούν το 1/3 του συνόλου των ψήφων να ζητήσουν την αναθεώρηση ενός νομοθετικού σχεδίου.

Ο Νίκος Μούσης επίσης πραγματοποιεί μια σημαντική ανάλυση για το ρόλο των δημοψηφισμάτων και την δημοκρατικό τους χαρακτήρα, όσον αφορά την επικύρωση συνθηκών. Υποστηρίζει πως στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης οι συνθήκες είναι ορθότερο να επικυρώνονται από τα εθνικά κοινοβούλια δεδομένης της δυσκολίας που τα διέπει ως νομικά κείμενα. Με αυτό τον τρόπο το να υποβληθούν σε ένα δημοψήφισμα περιέχει πάντα τον κίνδυνο της παρανόησης από τους πολίτες αλλά και της δημιουργίας εσκεμμένης προπαγάνδας στηριγμένης σε παραπληροφόρηση από ομάδες ενάντια στην ευρωπαϊκή ολοκλήρωση.

Επίσης θεωρεί μη δημοκρατικό το ότι σε κάποιες χώρες η ψηφοφορία πραγματοποιήθηκε μέσω δημοψηφισμάτων και σε κάποια άλλα κράτη μέσω των κοινοβουλίων και σημειώνει πως αυτή η πρακτική αντιβαίνει στην αρχή της ισότητας και της δημοκρατίας. Κλείνει την ανάλυση του καταλήγοντας όσον αφορά τα δημοψηφίσματα πως είναι απαραίτητο πριν από την έγκριση ή μη μίας συνθήκης από ένα εθνικό κοινοβούλιο να προηγηθεί η ενημέρωση και η έγκριση των πολιτών όσον αφορά ένα απλουστευμένο και περιεκτικό κείμενο που να συμπυκνώνει το περιεχόμενο της βασικής συνθήκης.

Από τη δική του πλευρά, ο Majone αντιμετωπίζει το ευρωπαϊκό έλλειμμα δημοκρατίας ως μία κρίση αξιοπιστίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης προς τους πολίτες. Ταυτόχρονα, υποστηρίζει πως δεν είναι οι πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης που πρέπει να αλλάξουν και να ακολουθήσουν τις πρακτικές της δημοκρατίας που ακολουθούνται σε εθνικό επίπεδο. Η αρχή της πλειοψηφίας όπως αυτή εφαρμόζεται σε εθνικό επίπεδο, θεωρεί πως είναι πιθανότερο να υπονομεύει την πορεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στην περίπτωση που αποφασιστούν στρατηγικές τοπικού ενδιαφέροντος και βραχυπρόθεσμου χαρακτήρα. που θα θέσουν σε κίνδυνο την ολοκλήρωση. Ο

Majone δίνει παρ' όλα αυτά ιδιαίτερο ενδιαφέρον στην περίπτωση που το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο θα μπορούσε να έχει αυξημένες αρμοδιότητες αποτελώντας τη βασική νομοθετική δομή της Ε.Ε.

Αυτό που προτείνει από τη μεριά του είναι αλλαγές διαδικασιών και όχι Αρχών. Επίσης επισημαίνει βασικούς τομείς που η Ευρωπαϊκή Ένωση πρέπει να ενισχύσει περαιτέρω, ώστε να μειωθούν οι επικρίσεις περί μη δημοκρατικού χαρακτήρα. Αυτοί οι τομείς εντοπίζονται στην διαφάνεια, τον επαγγελματισμό και την εξειδίκευση που των υπαλλήλων, της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατά την άσκηση των καθηκόντων τους, η προστασία των πολιτικών δικαιωμάτων των πιο αδύναμων κρατών αλλά και η αύξηση της επίβλεψης του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου σε θέματα οικονομικών δαπανών που πραγματοποιούνται από την Ευρωπαϊκή Ένωση για την λειτουργία της³¹.

Πως μπορεί να αντιστραφεί:

Σύμφωνα με τα όσα υποστηρίζει ο Smismans³², μια επιλογή είναι «να ριζοσπαστικοποιήσουμε την κοινοβουλευτική οδό πολιτικοποιώντας ακόμη περισσότερο την ευρωπαϊκή διαδικασία λήψης αποφάσεων». Αυτό θα είχε ως συνέπεια τη δημιουργία μιας μέσης σχέσης ανάμεσα στο αποτέλεσμα των ευρωπαϊκών κοινοβουλευτικών εκλογών και τη σύνθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, έτσι ώστε να αντανakλά την ιδεολογική πλειοψηφία στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

Στις μέρες μας το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο εγκρίνει τη σύνθεση της Επιτροπής ωστόσο οι Επίτροποι προτείνονται από τα κράτη μέλη και αντανakλούν μάλλον τις κυβερνώσες πλειοψηφίες στα κράτη μέλη παρά την πλειοψηφία που προκύπτει από την ευρωπαϊκή εκλογή.

³¹ G. Majone, Europe's Democratic Deficit: The question of Standards ,European Law Journal, Vol 4, No 1, March 98 pp 5-28

³² Stijn Smismans – Should participatory democracy become the normative model for EU governance? Διαθέσιμο στο <http://www.re-public.gr/en/?p=481>

Η δημιουργία άμεσης σχέσης ανάμεσα στις ευρωπαϊκές κοινοβουλευτικές εκλογές και τη σύνθεση της Επιτροπής μπορεί να πολιτικοποιήσει την Επιτροπή και να αφυπνίσει τον ευρύτερο ευρωπαϊκό δημόσιο διάλογο για τις επιλογές πολιτικής σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Η Επιτροπή μπορεί να αντανakλά την κοινοβουλευτική πλειοψηφία και να λογοδοτεί σαφώς στο Κοινοβούλιο στη βάση ενός ευρύτερου ευρωπαϊκού δημόσιου διαλόγου για τις επιλογές πολιτικής που γίνονται και πρόκειται να γίνουν σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Εντοπίζονται όμως 3 βασικά προβλήματα σε αυτή τη θεώρηση: α.) Δεν υπάρχει εγγύηση ότι μια τέτοια πολιτικοποίηση συνεπάγεται πραγματικά την ανάπτυξη μιας ευρωπαϊκής δημόσιας σφαίρας. Β.) Το αποτέλεσμα μπορεί να εξελιχθεί σε απρόβλεπτο ενέχοντας τον κίνδυνο για μεταφορές στις θεμελιώδεις αρχές της Ένωσης. Γ.) ακόμη κι αν η πολιτικοποίηση οδηγήσει στον εξευρωπαϊσμό της δημόσιας σφαίρας, η ενδυνάμωση του κοινοβουλευτικού μοντέλου σε ευρωπαϊκό επίπεδο, με τη δημιουργία άμεσης σχέσης ανάμεσα στο εκλογικό αποτέλεσμα και τη σύνθεση της Επιτροπής, δεν θα δώσει απάντηση στην πολυπλοκότητα των μηχανισμών της διακυβέρνησης και των αλληλεπιδράσεων μεταξύ δημόσιων και ιδιωτικών παικτών στο επίπεδο κατάρτισης της ατζέντας, του σχεδιασμού και της εφαρμογής πολιτικής.

Για αυτούς τους λόγους, ο δημόσιος διάλογος για τη συμμετοχική δημοκρατία στην Ε.Ε. είναι αναπόφευκτος σύμφωνα με τον Stimans.

Κεφάλαιο 4. Η Συμμετοχική Δημοκρατία

Ο όρος συμμετοχική δημοκρατία αποτελεί τα τελευταία χρόνια αντικείμενο μελέτης αρκετών επιστημόνων σχετικά με το ακριβές πλαίσιο το οποίο περικλείει. Η Ευρωπαϊκή Ένωση μέσω των προτάσεων του Ζισκάρ Ντ' Εστέν θέλησε να δώσει στους πολίτες σημαντικότερο ρόλο καθιστώντας τους συμμετόχους των αποφάσεων της. Θα μπορούσαμε λοιπόν να πούμε πως η συμμετοχική δημοκρατία είναι η μορφή της δημοκρατίας που δίνει ξεχωριστό βάρος στη συμμετοχή του πολίτη· επιμένει εμφαντικά ότι ο πολίτης οφείλει να έχει ο ίδιος την άμεση εμπειρία και τη συνειδητοποίηση αυτής της συμμετοχής³³.

Αυτή η πολιτική ευθύνη που αναλαμβάνουν οι πολίτες προκειμένου να συμβάλουν στη χάραξη νέων πολιτικών προϋποθέτει ως βασικό στοιχείο την ενεργή συμμετοχή στις εξελίξεις αλλά και τη βούληση για να γίνει αυτό³⁴. Σύμφωνα δε με τον Habermas³⁵ η εμβάθυνση της δημοκρατίας αποτελεί στοιχείο επιτυχήστερης διακυβέρνησης μιας κοινότητας και η οποία οδηγεί σε μεγαλύτερη και πιο ουσιαστική συμμετοχή των πολιτών με απώτερο στόχο την «κοινή ευημερία». Επιπλέον, ο *Elster* υποστηρίζει πως μέσω της συμμετοχικής δημοκρατίας η αδιαφορία των πολιτών μειώνεται δραματικά προς όφελος της κοινότητας.

Η συμμετοχική δημοκρατία στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Στη Σύνοδο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου που διεξήχθη στη Θεσσαλονίκη τον Ιούνιο του 2003, ο Valéry Giscard d'Estaing, ο οποίος ήταν Πρόεδρος της επιτροπής που ετοίμαζε το ΕυρωΣύνταγμα υπέβαλλε στους

³³ Μαρία Δαμανάκη, Συμμετοχική Δημοκρατία: Εγχειρίδιο για ενδιαφερομένους», εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 2004.

³⁴ ³⁴ V. Schmidt, The European Union: Democratic Legitimacy in a Regional State?, JCMS 2004 Volume 42. Number 5. pp. 975–997

³⁵ Για μία ανάλυση των ιδεολογικών θέσεων του βλ. Jürgen Habermas, Why Europe Needs a Constitution”, New Left Review 11-10-2001

ηγέτες των χωρών ένα προσχέδιο στο οποίο συμπεριλαμβανόταν ανάμεσα στις αρχές της Δημοκρατικής λειτουργίας της Ε.Ε., ένα κεφάλαιο με τίτλο «Συμμετοχική Δημοκρατία». Στο κεφάλαιο αυτό γινόταν εκτενείς ανάλυση της ανάγκης για επαφή της Ένωσης με την κοινωνία των πολιτών και τους μη κυβερνητικούς οργανισμούς. Η προσπάθεια αυτή του Giscard d'Estaing έφερε ξανά στο προσκήνιο τη συμμετοχή των Ευρωπαίων πολιτών στην καθημερινότητα της Ε.Ε.

Ήδη τα προηγούμενα χρόνια η ιδέα της συμμετοχικής δημοκρατίας προωθούνταν ως το αντίδοτο στο δημοκρατικό έλλειμμα που εμφάνιζε η Ε.Ε. και μέσω της Λευκής Βίβλου για την ευρωπαϊκή Διακυβέρνηση είχε τονίσει η Επιτροπή ήδη από το 2001. Μάλιστα, το Κολέγιο των Επιτρόπων έδινε ιδιαίτερη έμφαση στην ανάγκη για αμεσότερη αλληλεπίδραση των πολιτών με τους ευρωπαϊκούς θεσμούς ειδικά σε τομείς όπως η χάραξη πολιτικών και λήψης αποφάσεων διαβλέποντας πως οι Μη Κυβερνητικές οργανώσεις μπορούσαν σε ένα βαθμό να γεφυρώσουν το χάσμα αυτό.

Η απόρριψη όμως της Συνταγματικής Συνθήκης από τους ευρωπαίους πολίτες οδήγησε στην ενίσχυση του συμμετοχικού χαρακτήρα της ευρωπαϊκής δημοκρατίας. Η απρόσμενη αυτή αντίδραση οδήγησε την Ε.Ε. σε μία αναζήτηση νέων εργαλείων που θα ενίσχυαν τον συμμετοχικό χαρακτήρα της. Ο στόχος ήταν να κινητοποιήσουν τους ευρωπαίους πολίτες για να συμμετέχουν στις διαδικασίες αλλά και να δημιουργήσουν το κατάλληλο πλαίσιο για τις δράσεις αυτές. Η Ε.Ε. πήρε αυτές τις αποφάσεις για δύο βασικούς λόγους Αρχικά γιατί η συμμετοχή των πολιτών μπορεί όντως να οδηγήσει στην προσέγγιση Ε.Ε. και πολιτών αλλά και η αποδεδειγμένη αποτελεσματικότητά τους. Επίσης η ενεργή συμμετοχή των πολιτών αυξάνει και την εμπιστοσύνη τους στην ευρωπαϊκή διακυβέρνηση αλλά και την κατανόηση από τους τεχνοκράτες των ζητημάτων που απασχολούν την πολιτική βάση της Ε.Ε.

Σήμερα και έπειτα από μια μακρά διαβούλευση η Συνθήκη της Λισαβόνας εγκρίθηκε, ώστε να αποτελέσει τον πλοηγό της Ε.Ε. στη νέα εποχή. Περισσότερα από 30 μετά την ίδρυση του, το Ευρωκοινοβούλιο

καλείται περισσότερο από ποτέ, μέσα από τη Συνθήκη της Λισαβόνας να γίνει η φωνή των ευρωπαίων πολιτών. Προωθώντας τη δημοκρατία σε υπερεθνικό επίπεδο.

Στην πορεία ιστορικής μετεξέλιξης της ΕΕ οι εξουσίες του Ευρωκοινοβουλίου αυξήθηκαν ουσιαστικά χωρίς ωστόσο να φτάσουν στο επιθυμητό επίπεδο. Οι περισσότεροι τομείς της νομοθεσίας της Ε.Ε. εμπίπτουν τώρα στο πεδίο της διαδικασίας συναπόφασης, που επιτρέπει στο Ευρωκοινοβούλιο να έχει την τελευταία λέξη σε ζητήματα μεγάλης σημασίας. Επιπλέον, το Ευρωκοινοβούλιο μπορεί να αποπέμψει το κολλέγιο των Ευρωπαίων Επιτρόπων ως σύνολο, ενώ απαιτείται η έγκρισή του για τον διορισμό της νέας Επιτροπής ή του προέδρου της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας.

Έτσι λοιπόν και επίσημα η συμμετοχική δημοκρατία καθίσταται ένα από τα θεμέλια της λειτουργίας της Ένωσης. Η κύρια καινοτομία σε αυτόν τον τομέα είναι η εμφάνιση του δικαιώματος της νομοθετικής πρωτοβουλίας πολιτών.

Το άρθρο I-47 προβλέπει ότι με αναφορά πλέον του ενός εκατομμυρίου υπογραφόντων από σημαντικό αριθμό κρατών μελών μπορεί να κληθεί η Επιτροπή να αναλάβει νομοθετική πρωτοβουλία, εφόσον είναι συμβατή με το Σύνταγμα και κυρίως με το Χάρτη των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Η συγκεκριμένη πρωτοβουλία πολιτών δεν υπονομεύει το δικαίωμα πρωτοβουλίας της Επιτροπής καθόσον η Επιτροπή είναι ελεύθερη να δώσει συνέχεια ή όχι στην πρόσκληση να υποβάλει πρόταση. Όπως ειδικότερα η Ευρωπαϊκή Ένωση αναφέρει *«πρόκειται για μια σημαντική καινοτομία που εισάγει για πρώτη φορά την έννοια της συμμετοχικής δημοκρατίας στο ευρωπαϊκό πολιτικό σκηνικό. Ένα τέτοιο μέτρο παρέχει συνεπώς στους πολίτες της Ένωσης που είναι διατεθειμένοι να καταγγείλουν το 'ευρωπαϊκό δημοκρατικό έλλειμμα' τα μέσα προκειμένου να εισακουστεί άμεσα η φωνή τους.»*

Η έννοια της συμμετοχικής δημοκρατίας περιλαμβάνει και άλλες σημαντικές πτυχές. Το ίδιο αυτό άρθρο υπενθυμίζει επίσης ότι τα όργανα διατηρούν ανοιχτό, διαφανή και τακτικό διάλογο με τις αντιπροσωπευτικές ενώσεις της κοινωνίας των πολιτών και ότι η Επιτροπή διεξάγει ευρείες διαβουλεύσεις με τα ενδιαφερόμενα μέρη.

Όμως η έννοια της συμμετοχικής δημοκρατίας αλλά και το πνεύμα της συναντάται και σε άλλα σημεία της Συνθήκης, πέραν του άρθρου I-47. Πιο συγκεκριμένα, εισάγεται η *αρχή της εγγύτητας* («οι αποφάσεις λαμβάνονται όσο το δυνατόν πιο ανοικτά και εγγύτερα στους πολίτες»), καθώς και ο ρόλος των ευρωπαϊκών πολιτικών κομμάτων και του Ευρωπαϊού Διαμεσολαβητή στα άρθρα I-46 και I-49 αντίστοιχα.

Τα εργαλεία που είχε στη διάθεση της η Ε.Ε. πριν την θέσπιση της Πρωτοβουλίας Πολιτών που απαιτούσαν την συμμετοχή των πολιτών ήταν:

- Ομάδες και Συμβούλια Πολιτών
- Συναινετικές Διασκέψεις Πολιτών,
- Διαβουλεύσεις Πολιτών
- Ομάδες Εστίασης³⁶

Η Συνθήκη της Λισαβόνας υπογραμμίζει επίσης τη σημασία των διαβουλεύσεων, καθώς και του διαλόγου με τις διάφορες ενώσεις, την κοινωνία των πολιτών, τους κοινωνικούς εταίρους, τους εκπροσώπους των εκκλησιών και των μη ομολογιακών οργανώσεων.³⁷

Οι δράσεις αυτές απευθύνονται σε όλους τους πολίτες οι οποίοι επιλέγονται τυχαία ώστε η συμμετοχή να είναι αντιπροσωπευτική και ιδιαίτερα να υπάρχει μεγάλο ποσοστό συμμετοχής σε νέους, σε πολίτες χαμηλών εισοδημάτων και πολίτες που κατοικούν στις περιφέρειες. Οι ομάδες αυτές είναι σημαντικές για την Ε.Ε. καθώς την απόρριψη της Συνταγματικής

³⁶ <http://www.citizens-initiative.eu/?p=646>

³⁷ http://europa.eu/lisbon_treaty/glance/democracy/index_el.htm

Συνθήκης οι περισσότερες αντιδράσεις προήλθαν από την απόσταση μεταξύ Ε.Ε. και των παραπάνω πολιτών. Τα στοιχεία αυτά καταδεικνύουν επίσης πως η Ε.Ε. θα πρέπει να φροντίσει για την απόκτηση ευρωπαϊκής παιδείας τόσο των πολιτών της περιφέρειάς όσο και των πολιτών που ανήκουν σε χαμηλότερα κοινωνικά στρώματα. Η παιδεία αυτή μπορεί να αποκτηθεί μέσω της συμμετοχής στα ευρωπαϊκά δρώμενα.

Η συμμετοχή των πολιτών όπως είδαμε απαιτεί την δημιουργία δράσεων που θα στηριχθούν στα παραπάνω εργαλεία. Το ποιο εργαλείο θα αξιοποιηθεί εξαρτάται από το θέμα της δράσης. Αντίστοιχα καθορίζονται τόσο το μέγεθος του έργου όσο και ο αριθμός των πολιτών που θα συμμετέχουν. Αδιαμφισβήτητα η αύξηση της συμμετοχικής δημοκρατίας όσον αφορά την λήψη αποφάσεων θα επιτευχθεί μόνο με την ευρεία συμμετοχή πολιτών και της εμπλοκής του μεγαλύτερου αριθμού συμμετεχόντων.

Η Ε.Ε. έχει τον πιο σημαντικό ρόλο στην επίτευξη του στόχου της αύξησης της συμμετοχής των πολιτών. Το σημαντικότερο στάδιο είναι η ενημέρωση των πολιτών για την ύπαρξη των δράσεων αυτών και της μεθοδολογίας με την οποία μπορούν να συμμετέχουν ενεργά στην Ε.Ε.. Η ενημέρωση όμως θα οδηγήσει και την αύξηση των πολιτών που θα προσέρχονται να στις εκλογές των μελών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Η μέχρι τώρα εμπειρία έχει δείξει πως όταν έχει υπάρξει σωστή ενημέρωση των πολιτών τότε είναι πρόθυμοι να συμμετέχουν και να υποστηρίξουν τις δράσεις της Ε.Ε.. Την ίδια επίπτωση έχουν και οι δράσεις για την συμμετοχή των πολιτών..

Τα Πλεονεκτήματα από την Συμμετοχή των Πολιτών

Το πρώτο πλεονέκτημα από την συμμετοχή των πολιτών είναι η ευκαιρία που δίνει στους πολίτες να έρθουν σε επαφή με τις δημοκρατικές διαδικασίες και τον τρόπο λειτουργίας της Ε.Ε. αφαιρώντας την εικόνα του πολύπλοκου ιστού διαδικασιών και οργάνων. Παράλληλα οι πολίτες μπορούν

να έρθουν σε επαφή τόσο με εκπροσώπους της Ε.Ε. όσο και με πολίτες άλλων κρατών που συμμετέχουν σε αντίστοιχες δράσεις αλλά και να γνωρίσουν άλλους συμπολίτες τους διευρύνοντας με αυτό τον τρόπο τον κοινωνικό τους περίγυρο με ανθρώπους με ίδια ενδιαφέροντα και αναπτύσσοντας γόνιμο διάλογο πάνω στις δράσεις αυτές Σε κάθε περίπτωση μπορούν να διαμορφώσουν την απαραίτητη ευρωπαϊκή κουλτούρα ώστε να κατανοήσουν την χρησιμότητα της Ε.Ε. , της νομοθεσίας και των πολιτικών της.³⁸

Το δεύτερο πλεονέκτημα αφορά στις γνώσεις που αποκομίζουν τα στελέχη της Ε.Ε. και οι πολιτικοί από την συνεργασία με τους πολίτες στο πλαίσιο των δράσεων αυτών. Η ενεργός συμμετοχή των πολιτών τους δίνει πλήρη γνώση των ζητημάτων που απασχολούν τους ευρωπαίους πολίτες και την ύπαρξη σημαντικών ζητημάτων που είναι εύκολο να επιλυθούν και απλά χωρίς τις δράσεις αυτές δεν θα μπορούσαν να γνωρίζουν. Η υποστήριξη της κοινής γνώμης είναι σημαντική για την εξέλιξη της Ένωσης αλλά εάν η Ε.Ε. αγνοεί την ύπαρξη βασικών προβλημάτων των πολιτών που περικλείει δεν θα είναι ποτέ σε θέση να έχει την πλήρη υποστήριξη της.

Η συμμετοχή των πολιτών μπορεί να οδηγήσει στην δημιουργία καταλληλότερων πολιτικών που θα είναι περισσότερο αποτελεσματικές καθώς θα δημιουργηθεί συνυπολογίζοντας όλες τις παραμέτρους³⁹

Η Νομοθετική Πρωτοβουλία Πολιτών

Όπως προαναφέρθηκε και παραπάνω, από τη στιγμή της επικύρωσης από όλα τα κράτη – μέλη της Συνθήκης της Λισαβόνας οι Ευρωπαίοι πολίτες έχουν τη δυνατότητα να συμμετέχουν στις διαδικασίες της Ε.Ε. και να θέσουν νέα θέματα στην ατζέντα της. Η δυνατότητα αυτή εκφράζεται μέσα από τη δυνατότητα για ανάληψη «Νομοθετικής Πρωτοβουλίας Πολιτών» η οποία επιτρέπει με τη συγκέντρωση ενός εκατομμυρίου υπογραφών από υπηκόους

³⁸ <http://www.citizens-initiative.eu/?p=646>

³⁹ Στο ίδιο

τουλάχιστον του 1/3 των κρατών-μελών , να ζητήσουν από την Επιτροπή να υποβάλει πρόταση νόμου στον αντίστοιχο τομέα ενδιαφέροντος.⁴⁰

Η νομική βάση της Πρωτοβουλίας έγκειται στο Άρθρο 11, Παράγραφος 4 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και Άρθρο 24, παράγραφος 1 της Συνθήκης Λειτουργίας, όπως αυτές ενσωματώθηκαν στη Συνθήκη της Λισαβόνας.

Σύμφωνα λοιπόν, με τη φιλοσοφία της πρότασης η Ε.Ε. αντιμετωπίζει την Πρωτοβουλία των Πολιτών ως ένα εργαλείο που θα κινητοποιήσει τους πολίτες και θα το έλλειμμα δημοκρατίας, που έχει εντοπιστεί. Ουσιαστικά λοιπόν, επιτρέπει την συμμετοχή των πολιτών σε διαδικασίες λήψεως αποφάσεων και δημιουργεί στους Ευρωπαίους πολίτες το αίσθημα της ευρωπαϊκής συνείδησης. Στόχος λοιπόν είναι να μειωθεί το χάσμα μεταξύ Βρυξελλών και πολιτών ώστε να αμβλυνθεί η άποψη για τοΜε αυτό τον τρόπο, εί η Ε.Ε. μειώνει την απόσταση ανάμεσα στις Βρυξέλλες και τους πολίτες των 27 μελών-κρατών. Η απόσταση αυτή και η υπάρχουσα αρνητική αντίληψη για τον αποκομμένο με την πραγματικότητα τρόπο με τον οποίο λαμβάνονται οι αποφάσεις.

Πλέον, κάθε πολίτης θα πρέπει να έχει την δυνατότητα να συμμετέχει ενεργά στην διαδικασία αυτή αναγνωρίζοντας την σημασία της συμμετοχής των πολιτών και της συμβολής της για την Ε.Ε.. Ο Βέλγος Υπουργός για τις Ευρωπαϊκές Υποθέσεις Olivier Chastel δήλωσε στις 30/11/2010 για το θέμα, πως «*χάρη στην Πρωτοβουλία των Πολιτών η Ε.Ε. θα μπορέσει να περάσει από τον θεσμό της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας στην συμμετοχική δημοκρατία*»⁴¹. Ενώ ο τότε ευρωπαίος επίτροπος αρμόδιος για τις Διαθεσμικές Σχέσεις Μάρος Σέφκοβιτς δήλωσε στην Εφημερίδα Καθημερινή σχετικά με την Πρωτοβουλία των Πολιτών πως «*είναι ένα πραγματικό βήμα προς τα εμπρός για τη δημοκρατική ζωή στην Ε.Ε., ένα*

⁴⁰ Στο ίδιο

⁴¹ <http://www.eutrio.be/pressrelease/olivier-chastel-welcomes-agreement-principle-citizens-initiative>

συγκεκριμένο παράδειγμα για τον τρόπο με τον οποίο η Ε.Ε. θα έρθει πιο κοντά στους πολίτες⁴²»

Κανόνες σύμφωνα με τους οποίους διατυπώνεται η ευρωπαϊκή πρωτοβουλία. Προβλήματα και ασάφειες που έχουν προκύψει από το σημερινό νομοθετικό πλαίσιο.

Όπως αναφέρει η Συνθήκη της Λισαβόνας, για να ενεργοποιηθεί η Πρωτοβουλία απαιτείται συγκέντρωση ενός εκατομμυρίου υπογραφών από τουλάχιστον 7 κράτη - μέλη που να αποτελούν περίπου το 1/3 του αριθμού των κρατών που ανήκουν στην Ε.Ε.. Εφόσον συγκεντρωθεί ο απαιτούμενος αριθμός υπογραφών η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα εξετάσει το αίτημα των πολιτών.

Σε δεύτερο στάδιο και εφ' όσον έχει εξετάσει το εύρος και την εγκυρότητα των υπογραφών, η Επιτροπή έχει το καθήκον να απαντήσει μέσα σε τρεις μήνες εάν θα απορρίψει το αίτημα ή εάν θα το αποδεχθεί. Σε κάθε περίπτωση όμως, η κίνηση της διαδικασίας της Πρωτοβουλίας των Πολιτών δεν είναι δεσμευτική για την Επιτροπή, η οποία έχει την δυνατότητα τελικά να απορρίψει το αίτημα. Με αυτό τον τρόπο η Επιτροπή παραμένει η μοναδική πηγή όσον αφορά την πρόταση και δημιουργία νομοθεσίας στην Ε.Ε.

Εξίσου σημαντικός είναι και ο παράγοντας της συγκέντρωσης του ενός εκατομμυρίου υπογραφών. Στον τομέα αυτό τόσο η Κομισιόν όσο και το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ζήτησαν παράλληλα με τις υπογραφές να καταγράφονται υποχρεωτικά και οι αριθμοί ταυτότητας των πολιτών, ώστε στο επόμενο στάδιο να πραγματοποιείται έλεγχος και ταυτοποίηση.

Αυτή η διαδικασία συνεπάγεται σημαντικά γραφειοκρατικά εμπόδια και αποτελεί τροχοπέδη στην υλοποίηση της Πρωτοβουλίας των Πολιτών.

⁴² Επίσης δήλωσε στην ίδια εφημερίδα: « Κατά την κατάρτιση του σχεδίου, επιδίωξα να διασφαλίσω με κάθε τρόπο μια διαδικασία απλή, εύχρηστη και προσιτή σε όλους και, επίσης, όχι υπερβολικά γραφειοκρατική. »⁴²

Ωστόσο με κοινή απόφαση η διαδικασία αυτή και ο τρόπος ελέγχου της αυθεντικότητας των υπογραφών θα επαφίεται σε κάθε κράτος – μέλος.

Περαιτέρω σημαντικά ζητήματα όμως είναι το χρονικό διάστημα μέσα στο οποίο θα πρέπει να έχουν συγκεντρωθεί οι υπογραφές καθώς έχουν υπάρξει αντιδράσεις σχετικά με το διάστημα 12 μηνών που προτάθηκε. Επίσης θεμελιώδες ζήτημα είναι εάν η διαδικασία της Πρωτοβουλίας των Πολιτών θα αποτελέσει ένα εργαλείο που θα απευθύνεται τόσο σε αιτήματα που προέρχονται από την βάση των πολιτών ή ένα θα είναι εφαρμόσιμη μόνο σε μεγάλους μη-κυβερνητικούς οργανισμούς. Ιδιαίτερα σημαντικό είναι το θέμα της οικονομικής διαφάνειας της Πρωτοβουλίας. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή απαιτεί από τον φορέα υλοποίησης της Πρωτοβουλίας να καταθέτει αναφορές σχετικά με τους οικονομικούς του πόρους σε τακτά χρονικά διαστήματα.

Ταυτόχρονα, σε πανευρωπαϊκό επίπεδο έχουν ξεκινήσει τη δραστηριοποίηση τους ομάδες πίεσης που ως στόχο έχουν την ευκολότερη ενεργοποίηση και απλούστευση των διαδικασιών. Ειδικότερα, στην επίσημη ιστοσελίδα της,⁴³ η «*Εκστρατεία για μια πιο φιλική προς τον πολίτη Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία*» αναφέρει τα κύρια προβλήματα που έχουν εντοπιστεί μέχρι σήμερα. Πιο συγκεκριμένα εντοπίζουν την ανάγκη για:

α.) Απλοποίηση της φόρμας υπογραφής και περιορισμό των ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων που απαιτούνται. Σημαντικό στοιχείο εδώ είναι η καταγραφή του αριθμού ταυτότητας ως μέσο ταυτοποίησης μιας και ήδη έξι χώρες θεωρούν πως δεν είναι αναγκαία η καταχώρηση του.

β.) Αποσαφήνιση των σκοπών για τους οποίους μπορεί να ενεργοποιηθεί η Νομοθετική Πρωτοβουλία Πολιτών. Σύμφωνα με τη γενικότερη ερμηνεία της Συνθήκης της Λισαβόνας, μέχρι σήμερα μπορεί να ενεργοποιηθεί η διάταξη για θέματα παραγωγής πολιτικής και όχι για ζητήματα θεμελιωδών αρχών. Ωστόσο, θα μπορούσε να υλοποιηθεί μια Νομοθετική Πρωτοβουλία Πολιτών για την αποδοχή ή μη μίας Συνθήκης από

⁴³ *Εκστρατεία για μια πιο φιλική προς τον πολίτη Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία*
<http://www.citizens-initiative.eu/?p=272>

τους πολίτες; Με βάση τη σημερινή νομική φιλοσοφία αυτό αποκλείεται, ωστόσο πολλοί νομικοί ερευνητές επιμένουν πως χρειάζεται νομική ρύθμιση ώστε να αποσαφηνιστεί αυτό.

Παράλληλα, θέματα όπως η μείωση του απαιτούμενου αριθμού των πολιτών από διαφορετικές χώρες σε 5, οι διαδικαστικές διευκολύνσεις και η αύξηση του χρονικού περιθωρίου από 12 σε 24 μήνες αποτελούν μερικές ακόμα διεκδικήσεις των ευρωπαϊκών πολιτών που έχουν τεθεί στο τραπέζι.

Ωστόσο, δεν είναι λίγοι εκείνοι που εκφράζουν τις ανησυχίες τους για το κατά πόσο αυτή η διαδικασία μπορεί να έχει σημαντικά αποτελέσματα στην πορεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η διακριτική ευχέρεια που διατηρεί η Επιτροπή στο αν θα αποφασίσει να θέσει το θέμα προς συζήτηση αποτελεί ίσως την τροχοπέδη στην υλοποίηση της έκφρασης των πολιτών.

Κεφάλαιο 5. Η Μέθοδος Ανοιχτού Συντονισμού

Η Μέθοδος Ανοιχτού Συντονισμού υιοθετήθηκε από την Ε.Ε. ώστε να υποβοηθήσει την καλύτερη εφαρμογή των στόχων που έθεσε η ατζέντα της Λισαβόνας. Ο στόχος της Μεθόδου είναι να συντονίσει τις πολιτικές και δράσεις των κρατών μελών μεταξύ τους αλλά και με την Ε.Ε.. Η μέθοδος θα λειτουργήσει πάντα με βάση την αρχή της επικουρικότητας.

Η Μέθοδος Ανοιχτού Συντονισμού όμως έχει και ένα ιδιαίτερο πλεονέκτημα καθώς ουσιαστικά προσφέρει την δυνατότητα αντιμετώπισης ζητημάτων ευαίσθητου χαρακτήρα και ζητημάτων τα οποία απαιτούν μία μεθοδολογία επίλυσης μη συμβατή με την γενική πρακτική της Ε.Ε.

Η Μέθοδος Ανοιχτού Συντονισμού έχει σχεδιαστεί στο πλαίσιο της Ε.Ε. με στόχο να διατηρήσει την ισορροπία μεταξύ των διαφορών των 27 πλέον κρατών-μελών αλλά και της αναγκαιότητας για ενότητα πολιτικών και δράσεων. Η μέθοδος αυτή είναι αρχαιότερη της Μεταρρυθμιστικής Συνθήκης καθώς υπάρχει από την προηγούμενη δεκαετία του 1990 και εξελίχθηκε σταδιακά. Η Μέθοδος Ανοιχτού Συντονισμού εφαρμόζεται σε τομείς όπου δεν έχει θεσπιστεί μία κοινή πολιτική από μέρους της Ε.Ε. και στοχεύει να λειτουργήσει υπέρ της διάδοσης βέλτιστων πρακτικών και υψηλότερης σύγκλισης των επί μέρους εθνικών πολιτικών των κρατών-μελών. Η Μέθοδος Ανοιχτού Συντονισμού σκοπεύει να δημιουργήσει κοινούς στόχους οι οποίοι θα μετατραπούν σε εθνικές στρατηγικές δράσεις και παράλληλα να δημιουργήσει έναν μηχανισμό παρακολούθησης των δράσεων σε έναν τομέα. Παράλληλα ο χαρακτήρας της είναι μη δεσμευτικός για τα κράτη-μέλη.

Ήδη από την Συνθήκη του Μάαστριχ το δημοκρατικό έλλειμμα και η έλλειψη της συμμετοχικής δημοκρατίας ήταν εμφανή ⁴⁴ Η Μέθοδος του Ανοιχτού Συντονισμού συνεπώς θεωρήθηκε πως ήταν ιδιαίτερα κατάλληλη

⁴⁴ Susana Boras and Kerstin Jacobson ,The open method of co-ordination and new governance patterns in the EU, *Journal of European Public Policy* 11:2 April 2004: 185–208

ώστε να δημιουργήσει το ευρωπαϊκό δημοκρατικό πρότυπο που απαιτούσε η Ε.Ε., να ενισχύσει δηλαδή την δημοκρατία την διαφάνεια και την συμμετοχή των πολιτών.

Στη Λισαβόνα το 2000 τέθηκαν οι βασικές γραμμές της μεθόδου καθώς και οι σκοποί που θα κληθεί αυτή να εκπληρώσει. Η Μέθοδος Ανοιχτού Συντονισμού συνιστά επί της ουσίας ένα εργαλείο το οποίο θα υλοποιήσει την στρατηγική της Λισαβόνας.

Οι βασικές της λειτουργίες σύμφωνα με τις αποφάσεις του Συνεδρίου το 2000 θα είναι κοινές κατευθύνσεις προς τα κράτη-μέλη οι οποίες θα μετατρέπονται σε εθνικές πολιτικές δράσεις και θα εποπτεύονται θα αξιολογούνται και θα οργανώνονται περιοδικά. Απώτερος στόχος θα είναι μέσα από την συνεργασία η εκμάθηση. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό να τονίσουμε όμως όταν αναφερόμαστε στην Ανοιχτή Μέθοδο Συντονισμού αναφερόμαστε όχι σε μία τυποποιημένη μεθοδολογία αλλά σε ένα πλαίσιο πρακτικών τα οποία νομιμοποίησε η Λισαβόνα.⁴⁵

Οι 6 Διαφορές της Ανοιχτής Μεθόδου Συντονισμού και της παραδοσιακής Μη-Δεσμευτικής Νομοθεσίας⁴⁶

1.	Κυρίαρχος ρόλος Ευρωπαϊκής Επιτροπής - Συμβουλίου	Κυρίαρχος ρόλος Ευρωπαϊκής Επιτροπής και Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου
2.	Διαφανείς και σταθερές Διαδικασίες	Διαδικασίες Ad-Hoc
3.	Υψηλή διασύνδεση των πολιτικών σε διάφορους τομείς	Χαμηλή διασύνδεση των πολιτικών σε διάφορους τομείς

⁴⁵ Jonathan Zeitlin, Philippe Pochet, Lars Magnusson, The open method of co-ordination in action: the European employment and social inclusion strategies, Peter Lang, 2005 pp 19-25

⁴⁶ Στο ίδιο

4.	Υψηλή διασύνδεση εθνικών δράσεων και δράσεων Ε.Ε.	Χαμηλή Διασύνδεση εθνικών δράσεων και δράσεων Ε.Ε.
5.	Ενθάρρυνση συμμετοχής διαφόρων κοινωνικών δρώντων	Δεν επιζητείται η συμμετοχή των κοινωνικών δρώντων
6.	Στόχος η μάθηση μέσω διαδικασιών	Δεν επιζητείται η μάθηση

Ο παραπάνω πίνακας δείχνει τις διαφορές της μεθόδου ,σύμφωνα με το άρθρο των S. Borra's και K. Jacobsson και την ανάλυσή τους, με την παραδοσιακή μη δεσμευτικού χαρακτήρα νομοθεσία της Ε.Ε..

Η Μέθοδος Ανοιχτού Συντονισμού όμως έχει και ένα συγκριτικό πλεονέκτημα, καθώς ουσιαστικά προσφέρει την δυνατότητα αντιμετώπισης ζητημάτων ευαίσθητου χαρακτήρα και ζητημάτων τα οποία απαιτούν μία μεθοδολογία επίλυσης μη συμβατή με την γενική πρακτική της Ε.Ε..

Το Συμβούλιο της Ευρώπης προσθέτει όσον αφορά τον χαρακτήρα της Μεθόδου πως αποσκοπεί στο να βοηθήσει τα κράτη-μέλη να διαμορφώσουν τις δικές τους πολιτικές και όχι να δημιουργήσει ομοιογένεια αλλά να ωθήσει τον συντονισμό και την εκμάθηση της συνεργασίας και του συντονισμού στα πλαίσια της Ένωσης. Εξάλλου στο πλαίσιο λειτουργίας της Ε.Ε. έχει διαφανεί πως ποτέ ένα πρόβλημα δεν αφορά μόνο ένα κράτος-μέλος.

Αναλυτικότερα οι βασικές αρχές της Ανοιχτής Μεθόδου Συντονισμού είναι:

- Οι Κατευθυντήριες γραμμές και τα χρονοδιαγράμματα για την επίτευξη στόχων που διαχωρίζονται σε μακροπρόθεσμοι, μεσοπρόθεσμοι και βραχυπρόθεσμοι
- Η δημιουργία δεικτών για την παρακολούθηση της αποτελεσματικότητας των διαδικασιών.

- Η άσκηση περιοδικών ελέγχων , εκτιμήσεων και η παρακολούθηση από την οποία θα ενισχυθεί η δυνατότητα εκμάθησης
- Η μετατροπή των ευρωπαϊκών αυτών κατευθυντήριων σε εθνικές πολιτικές των κρατών-μελών.

Η Ανοιχτή Μέθοδος Συντονισμού μπορεί να συμβάλλει στη μείωση του δημοκρατικού ελλείμματος καθώς στηρίζεται στην συμμετοχή. Η δράσεις δεν αποφασίζονται στα πλαίσια ενός Ευρωπαϊκού κέντρου λήψης αποφάσεων αλλά για την λειτουργία και επιτυχή έκβαση της Μεθόδου απαιτείται τόσο η συμμετοχή των εθνικών κυβερνήσεων όσο και η κοινωνική συμμετοχή. Το προαπαιτούμενο αυτό αυξάνει τον δημοκρατικό χαρακτήρα της διαδικασίας λήψης αποφάσεων καθώς στηρίζεται στη συμμετοχή η οποία του παρέχει και νομιμοποίηση.

Η Ανοιχτή Μέθοδος Συντονισμού σχεδιάστηκε ως μία αποκεντρωμένη μέθοδος λήψης αποφάσεων η οποία θα συντονίζει το κέντρο με την περιφέρεια, τα τοπικά και περιφερειακά επίπεδα διοίκησης και κοινωνικούς εταίρους όπως επιχειρήσεις και ΜΚΟ οι οποίοι θα συμμετέχουν ενεργά υπό διάφορες μορφές συνεργασίας και υπό την επίβλεψη της Κομισιόν. Η επίλυση ενός ζητήματος με άλλα λόγια πραγματοποιείται σε συλλογικό επίπεδο και μέσω ενός ιστού που συνδυάζει κεντρικό και περιφερειακό επίπεδο.

Η νομιμότητα της μεθόδου όμως είναι ακόμη υπό συζήτηση. Πολλοί αναλυτές υποστηρίζουν πως η συμμετοχή τοπικών παικτών , κυβερνήσεων και κοινωνικών εταίρων είναι ιδιαίτερα περιορισμένη στην πράξη και είναι πιθανόν να πλήξει την αποτελεσματικότητας της μεθόδου και την δυνατότητα να εκπληρώσει το σκοπό της. Η πρακτική εφαρμογή όπως μπορεί να ερμηνευτεί με βάση τα αναφερόμενα στις σχετικές αποφάσεις της Ε.Ε. απαιτεί και την συμμετοχή υπαλλήλων της και άλλων εμπειρογνομόνων, γεγονός το οποίο μπορεί να την μετατρέψει σε ένα ακόμη τεχνοκρατικό

εργαλείο, υπονομεύοντας τον συμμετοχικό χαρακτήρα που η Ε.Ε. θέλησε να της προσδώσει και τον δημοκρατικότερο τρόπο λήψης αποφάσεων.

Οι επικριτές συνεχίζουν αναφέροντας πως μέχρι και σήμερα οι αποδείξεις είναι ελάχιστες για την μείωση του δημοκρατικού ελλείμματος αλλά και την αύξηση της συμμετοχικής δημοκρατίας. Εύλογα λοιπόν μπορούμε να ισχυριστούμε πως η πρακτική εφαρμογή της μεθόδου αυτής έως και σήμερα έρχεται σε πλήρη αντίθεση με τις διακηρύξεις της Ε.Ε.. Ο συμμετοχικός χαρακτήρας της μεθόδου είναι ιδιαίτερα ασθενής , δεν έχει καταφέρει να συγκεντρώσει το ενδιαφέρον των πολιτών ούτε και να τους κινητοποιήσει.

Η Ανοιχτή Μέθοδος Συντονισμού αποτέλεσε σίγουρα μία προσπάθεια των Επιτρόπων της Ε.Ε. να μειώσουν το έλλειμμα δημοκρατίας και να ενισχύσουν την συμμετοχική δημοκρατία, δίνοντας φωνή στους πολίτες. Υπό μία διαφορετική οπτική ίσως και να μην κατάφερε να ξεφύγει από την πολυπλοκότητα που χαρακτηρίζει την Ε.Ε.. Η κριτική αυτή έχει να κάνει με την συλλογή των στοιχείων κατά την συλλογή των υπογραφών και ουσιαστικά μειώνει την δημοκρατικότητα της μεθόδου εφόσον στο τελικό στάδιο η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα αποφασίσει εάν θα αποδεχθεί ή όχι το αίτημα των πολιτών.

Αδιαμφισβήτητα όμως θεσπίστηκε στα πεδία της απασχόλησης, της κοινωνικής ενσωμάτωσης οδήγησε την Ευρώπη σε μία νέα αποχή. Η Ανοιχτή Μέθοδος Συντονισμού συνεπώς οδήγησε στην αποτελεσματικότητα των πολιτικών και στην νομιμοποίηση των δράσεων διαδικασιών και διαδικασιών της Ε.Ε. όσον αφορά τους ευρωπαίους πολίτες

Ουσιαστικά, μέσω της μεθόδου του Ανοιχτού Συντονισμού, τα κράτη έρχονται εγγύτερα το ένα με το άλλο σε τομείς που το επιθυμούν και δεν υπάρχει κοινοτική νομοθεσία, γεγονός που αναδεικνύει τα θετικά της ενοποιητικής διαδικασίας στα μάτια των πολιτών. Πλέον, μέσω της διαδικασίας αυτής ο πολίτης μπορεί να αντιληφθεί την ενοποίηση ως μια ήπια σύγκλιση πολιτικών στις οποίες συμμετέχει. Οι διαδικασίες και τα χρονοδιαγράμματα είναι ελαστικότερα αλλά και κυρίως τα κράτη έχουν τη

δυνατότητα να αναπτύξουν τις δικές τους πολιτικές που θα είναι συμβατές με τις ανάγκες τους και όχι να προσαρμοστούν σε «τυποποιημένες» διατάξεις. Συνεπώς, ο πολίτης αντιλαμβάνεται μια τάση για βελτίωση της κάθε χώρας και όχι αφομοίωσης της σε κοινές πολιτικές.

Αυτό καθίσταται σημαντικό στην αντίληψη που έχουν οι ίδιοι οι πολίτες για την ενοποιητική διαδικασία καθώς έτσι προβάλλεται η συνεργασία και ο συντονισμός στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης που μπορεί να έχει άμεσες θετικές συνέπειες και στην ίδια την καθημερινότητα του πολίτη. Η πεποίθηση αυτή ενισχύεται ακόμη περισσότερο, καθώς οι πολιτικές στις οποίες ευδοκίμει ο Ανοιχτός Συντονισμός είναι κατά κύριο λόγο συνδεδεμένες με τις βασικές ανάγκες όπως η απασχόληση, η υγεία κλπ.

Το κλειδί ωστόσο στην αποδοχή από τον πολίτη της μεθόδου αυτής, είναι η ίδια του η ανάμειξη με τα αποτελέσματα της καθώς στο πλαίσιο λήψης αποφάσεων είναι ιδιαίτερα αυξημένος ο ρόλος των πολιτών, των ΜΚΟ, επιχειρήσεων κλπ. Έτσι, οι Ευρωπαίοι μέσω του Ανοιχτού Συντονισμού βλέπουν την ευρωπαϊκή ενοποίηση ως μέσο ανταλλαγής εμπειριών και βελτίωσης γεγονός που μειώνει τις αρνητικές γνώμες και ενισχύει την εμπιστοσύνη προς στα όργανα της Ε.Ε.

Ταυτόχρονα, πολιτικές όπως αυτή το Ανοιχτού Συντονισμού ενισχύουν την εμφύσηση της ιδεολογίας του ευρωπαϊσμού και την ευρύτερη αποδοχή πολιτικών που προέρχονται από την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Ο ρόλος του Ευρωπαϊσμού στην ενίσχυση της συμμετοχής

Ο Ευρωπαϊσμός ως ιδεολογία στηρίζει τις αρχές του στις κοινές ηθικές καταβολές και αξίες των Ευρωπαϊκών κρατών εκφράζοντας την υποστήριξη τους στο όραμα της ευρωπαϊκής ενοποίησης. Ουσιαστικά περικλείει όλα εκείνα τα κοινά χαρακτηριστικά της προσέγγισης των Ευρωπαίων γύρω από θέματα όπως η οικονομία, η πολιτική και η κοινωνία και τα οποία τους

προσδίδουν ιδιαίτερη ταυτότητα στο διεθνές περιβάλλον. Οι Habermas και Derrida με άρθρο τους στο γερμανικό Τύπο⁴⁷ προσπάθησαν να καταγράψουν τις σύγχρονες θεμελιώδεις αξίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθώς όπως υποστήριξαν πλέον η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση οδηγεί στη δημιουργία ενός αντίβαρου στις πολιτικές των Ηνωμένων Πολιτειών με σαφή διακριτά πολιτικά χαρακτηριστικά.

Πιο συγκεκριμένα, διακρίνουν ως βασικά χαρακτηριστικά του σύγχρονου ευρωπαϊσμού την εμπιστοσύνη στο ρόλο του Κράτους, τη στενή παρακολούθηση των επιτευγμάτων των αγορών, τη χαμηλή ανοχή στη χρήση βίας, τη ρεαλιστική προσέγγιση των εξελίξεων και τη συνολική εκκοσμίκευση του Κράτους.

Όμως έπειτα από την επικύρωση της Συνθήκης της Λισαβόνας ακόμη ένα στοιχείο παίζει σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη των πολιτικών της. Πλέον, οι πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τα εθνικά κοινοβούλια έχουν ενεργό ρόλο και θεσμοθετημένη δυνατότητα παρέμβασης στη χάραξη πολιτικών. Η μέθοδος του Ανοιχτού Συντονισμού και η Νομοθετική Πρωτοβουλία Πολιτών τείνουν να ενισχύσουν το αίσθημα της συμμετοχικότητας των ευρωπαίων πολιτών στις εξελίξεις, γεγονός που συμβάλει τη μείωση του δημοκρατικού ελλείμματος. Κυρίως όμως τους φέρνει στο επίκεντρο των πολιτικών. Ωστόσο, όπως σημειώνουν οι Bornemal & Fowler (1997) το κράτος – μέλος συνεχίζει να είναι κυρίαρχος τις επιλογές των πολιτών διατηρώντας υψηλότερα ποσοστά συμμετοχής στις διαδικασίες του.

Θα μπορούσαμε να πούμε λοιπόν πως ο Ευρωπαϊσμός τα τελευταία χρόνια περικλείοντας όλες αυτές τις πρωτοβουλίες ενθαρρύνει εκ φύσεως τη συμμετοχή στις εκλογές, καθώς οι πολίτες αντιλαμβάνονται στους ευρωπαϊκούς θεσμούς την ισχύ που θα διορθώσει τυχόν αδυναμίες του δικού του Κράτους.

⁴⁷ Jürgen Habermas and Jacques Derrida, 'February 15, or What Binds Europe Together: Plea for a Common Foreign Policy, Beginning in Core Europe', in *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 31 May 2003. Reproduced in Daniel Levy, Max Pensky and John Torpey (eds), *Old Europe, New Europe, Core Europe* (London: Verso, 2005).

Σ' αυτό το σημείο θα ήταν σκόπιμο να αναφέρουμε πως ο Βερναρδάκης⁴⁸ διαπιστώνει πως ο ευρωπαϊσμός αποτέλεσε σε πολλές μικρές χώρες όπως η Ελλάδα, έκφραση της προσδοκίας για οικονομική ανάπτυξη και πολιτικού εκσυγχρονισμού της χώρας, κάτι που οδήγησε σε αυξημένο ενδιαφέρον για τις ευρωεκλογές. Αυτό εξωτερικεύεται από την ενισχυμένη συμμετοχή των Ελλήνων ψηφοφόρων στις ευρωεκλογές, γεγονός που διαφοροποιεί τη χώρα από τους λοιπούς εταίρους της.

Το στοιχείο αυτό σε συνδυασμό με την προσπάθεια που γίνεται μέσω της Συνθήκης της Λισαβόνας για περισσότερο ενεργή συμμετοχή του πολίτη στην καθημερινότητα της Έ.Ε. είναι ικανά να προσδώσουν στην ίδια την ιδεολογία του Ευρωπαϊσμού στοιχεία ενθάρρυνσης της συμμετοχής των Ευρωπαίων και διαμόρφωσης ενός εννοιολογικού άξονα όσον αφορά το ρόλο της Ευρώπης στη διεθνή πολιτική σκηνή⁴⁹.

⁴⁸ Χριστόφορος Βερναρδάκης (2006), *Ευρωπαϊσμός και Ευρωσκεπτικισμός στην Ελλάδα: Ιδεολογικές Διαστάσεις και Πολιτικές Εκπροσωπήσεις*, εισήγηση στο Συνέδριο «Resisting Europe. Euroscepticism and national civic cultures» που διοργάνωσε το Ελεύθερο Πανεπιστήμιο των Βρυξελλών (ULB)

⁴⁹ Για αυτό το ζήτημα βλ. George Voskopoulos, *Transatlantic Relations and European Integration, realities and dilemmas*, ICFAI University Press, 2006

Κεφάλαιο 6. Οι Πολιτικές Νεολαίας και ο Ρόλος τους στην Μείωση του Δημοκρατικού Ελλείμματος

Η Ε.Ε. την τελευταία δεκαετία έχει δώσει ιδιαίτερο βάρος στην ανάπτυξη πολιτικών που έχουν να κάνουν με την νεολαία και την δημιουργία μίας νέας γενιάς ευρωπαίων πολιτών με υψηλή ευρωπαϊκή συνείδηση, παρέμβαση και συμμετοχή. Ακόμη και σήμερα το σύνολο των Ευρωπαίων πολιτών είναι αδιάφοροι ως προς την Ε.Ε. και για το λόγο αυτό ελήφθησαν σημαντικές αποφάσεις ώστε να βρεθεί ο πολίτης στο επίκεντρο των πολιτικών της.

Η Ε.Ε. όπως είδαμε χαρακτηρίζεται από ένα μεγάλο χάσμα όχι γενεών αλλά επαφής μέσω των πολιτών και των ευρωπαϊκών οργάνων, αντιπροσώπων και διαδικασιών. Οι πολίτες της έχουν απομυθοποιήσει την Ένωση και το ευρωπαϊκό όραμα των πρώτων χρόνων. Δεν εμπιστεύονται τις αποφάσεις των οργάνων, τις δηλώσεις των εκπροσώπων και δεν συμμετέχουν ενεργά στην εκλογή των αντιπροσώπων της χώρας τους. Τα συμπτώματα αυτά είναι περισσότερο εμφανή στην πλειοψηφία των κρατών που δεν κατέχουν κεντρική θέση στην Ε.Ε. και συχνά είναι και η πλειοψηφία.

Οι διαμορφωτές της πολιτικής της Ε.Ε. έχουν αντιληφθεί την άμεση αναγκαιότητα να δοθεί ένα τέλος στην συνεχιζόμενες επικρίσεις περί αντιδημοκρατικού χαρακτήρα της Ένωσης. Τα τελευταία χρόνια Η ένωση έχει θέσει υψηλούς στόχους οι οποίοι για να επιτευχθούν απαιτούν την υψηλή συσπείρωση των Ευρωπαίων πολιτών και την δημιουργία της ευρωπαϊκής συνείδησης παράλληλα με την εθνική τους ταυτότητα και συνειδητοποίηση πως η Ε.Ε. μπορεί να τους δώσει ένα καλύτερο μέλλον.

Η Ε.Ε. όμως έχει αντιληφθεί πόσο απαραίτητο είναι να επιμορφώσει πλέον την επόμενη γενιά ευρωπαίων πολιτών την σημερινή νεολαία. Για αυτό το λόγο προωθεί συνεχώς νέα προγράμματα που απευθύνονται στη νεολαία και στην δημιουργία οργανώσεων με συμμετοχή των νέων σε όλη την

Ευρώπη και έχει κάνει αρκετά αλλά όχι επαρκή βήματα προς αυτή την κατεύθυνση . Η ευρωπαϊκή δημοκρατία διακηρύσσει τον σεβασμό και την προστασία των ίσων δικαιωμάτων.

Οι νέοι είναι απαραίτητο να γνωρίσουν την Ε.Ε. στην σημερινή της μορφή, να ενημερωθούν για τον τρόπο λειτουργίας της, τα θεσμικά όργανα και τα όργανα της Ε.Ε. που ασχολούνται με την νεολαία. Η ενεργή ενημέρωση και ενασχόληση των νέων με την Ε.Ε. θα πρέπει όμως να συνοδεύεται και από διαφάνεια διαδικασιών, ίσες ευκαιρίες και οικονομική ενίσχυση από την πλευρά της Ένωσης. Οι νέοι θα πρέπει να ενημερώνονται, να γνωρίζουν σε βάθος τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων ώστε να συμμετέχουν ενεργά ως υπεύθυνοι πολίτες.

Η Διαμόρφωση Ενεργών Ευρωπαίων Πολιτών

Η Ε.Ε. έχει εκπονήσει μία σειρά δράσεων που στοχεύουν στην διαμόρφωση νέων πολιτών οι οποίοι θα θεωρούν την συμμετοχή στο ευρωπαϊκό γίγνεσθαι ως μία συνεχή διαδικασία. Η επιμόρφωση των νέων στοχεύει στην ενεργή συμμετοχή στις ευρωπαϊκές διαδικασίες. Αυτό θα τους καταστήσει ικανούς να λάβουν σημαντικές αποφάσεις, να επιλέξουν το καλύτερο για αυτούς, και θα τους προικίσει με ικανότητες ώστε να δημιουργήσουν καλύτερες προϋποθέσεις για την διαβίωση τους μέσα στο ευρωπαϊκό υποσύστημα.

Επιπροσθέτως οι νέοι θα κατανοήσουν την έννοια του πολίτη , την αξία της συμμετοχικής δημοκρατίας και την αναγκαιότητα για συνεχή ενασχόληση με τα ευρωπαϊκά δρώμενα. Η επιμόρφωση αυτή πρέπει επίσης να τους εμφυσήσει την αναγκαιότητα της συνεχούς ενημέρωσης και πληροφόρησης για τις εξελίξεις που συμβαίνουν στην Ε.Ε. καθημερινά. Εξίσου σημαντικό είναι όμως να συνειδητοποιήσουν μέσα από την συμμετοχή στις δράσεις αυτές την αξία και τη σημασία της συνεργασίας σε πανευρωπαϊκό επίπεδο καθώς και της αλληλεπίδρασης με νέους από τα 27 κράτη μέλη.

Η επίτευξη της συμμετοχής των νέων θα οδηγήσει στην επιθυμία για ενεργή συνέργεια τους στη λήψη αποφάσεων. Η ολοκλήρωση της Ε.Ε. δεν έχει τελειώσει μέχρι σήμερα και συνεχώς οι Ευρωπαίοι πολίτες μέσω των αντιπροσώπων τους αλλά και μέσω δημοψηφισμάτων, όπου αυτά προβλέπονται, καλούνται να αποφασίσουν για το μέλλον τους. Η συμμετοχή των νέων κρίνεται απαραίτητη σε αυτό αφού συνιστούν στο ελπιδοφόρο δυναμικό της ΕΕ.

Η επιμόρφωση των νέων αδιαμφισβήτητα οδηγεί στην ανάπτυξη των ικανοτήτων τους, διεύρυνση γνώσεων και την διεύρυνση του πνεύματος τους καθώς αποκτούν ερεθίσματα για περαιτέρω σκέψη και συλλογισμό και ιδιαίτερα μέσω των θετικών αποτελεσμάτων αυτής της βιωματικής μεθόδου. Η καθημερινή εμπλοκή τους με την δημοκρατία και τους θεσμούς της μπορούν να τους φέρουν σε γόνιμη επαφή με τα πλεονεκτήματα της ενεργής συμμετοχής.

Η συμμετοχή της νεολαίας αναμένεται να διασφαλίσει τη βελτίωση της δημοκρατίας και των θεσμών της ΕΕ. Η συμμετοχή των νέων αφορά το δικαίωμα των νέων μέσω της ιδιότητας του ευρωπαίου πολίτη στην συμμετοχή, την θέσπιση από πλευράς Ε.Ε. του τρόπου με τον οποίο μπορούν οι νέοι να συμμετέχουν αλλά και την ευκαιρία ακόμη και την ενθάρρυνση να συμμετέχουν σε δράσεις.

Πρόσφατα ανέπτυξαν παρόμοια δράση και τα Ηνωμένα Έθνη αναγνωρίζοντας με αυτό τον τρόπο την αξία της συμμετοχής της νεολαίας.⁵⁰ Για τα Ηνωμένα έθνη η συμμετοχή των νέων οδηγεί σε καλύτερες αποφάσεις και είναι αναπόσπαστο κομμάτι της δημοκρατίας.

⁵⁰ <http://www.un.org/esa/socdev/nyin/youthrep.htm>

Νεολαία και Συμμετοχή

Η Ε.Ε. θεωρεί θεμελιώδη την συμμετοχή των νέων όσον αφορά την υλοποίηση της Στρατηγικής της Λισαβόνας. Η ανταγωνιστικότητα και η ανάπτυξη της Ε.Ε. σε κάθε επίπεδο απαιτούν το δημοκρατικό περιβάλλον και την δημιουργία συνειδητοποιημένων νέων πολιτών. Η Λισαβόνα στοχεύει να εξαλείψει τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι νέοι στους τομείς της εργασίας, της εκπαίδευσης, της υγείας, και της συμμετοχής.

Τα στοιχεία που δημοσιεύει η Ε.Ε. για την πρόσφατη συμμετοχή των νέων κατά τις εκλογές του 2009 για την ανάδειξη των αντιπροσώπων στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ήταν απογοητευτικά. Μόλις το 29% των νέων ηλικίας 18-24 ετών συμμετείχαν στις εκλογές. Σημαντικό είναι το γεγονός πως το ποσοστό αυτό είναι μικρότερο από το ποσοστό συμμετοχής των νέων κατά τις αντίστοιχες ευρωεκλογές του 2004. Όπως αναφέρεται επίσης, το 50% των νέων που ερωτήθηκαν σχετικά με την συμμετοχή τους ή όχι στις εκλογές του 2009 απάντησαν πως η πληροφόρησή τους σχετικά με τις εκλογές ήταν ελλιπής. Συμπερασματικά με βάση αυτά τα νούμερα πως το ζήτημα έγκειται όχι στην αδιαφορία των νέων αλλά και στην ίδια την πρακτική της Ένωσης.⁵¹

Το 1988, η Ευρωπαϊκή Ένωση υιοθέτησε το πρόγραμμα « Νεολαία για την Ευρώπη » με στόχο να υποστηρίξει τις ανταλλαγές μεταξύ των νέων. Η αναγκαιότητα της δημιουργίας δράσεων όσον αφορά την νεολαία αναφερόταν στη Συνθήκη του Maastricht το 1993, όπου για πρώτη φορά γίνεται επίσημη καταγραφή της επιθυμίας για προγράμματα ανταλλαγής φοιτητών.⁵²

Το 2001 η πολιτική της Ε.Ε. όσον αφορά την νεολαία αλλάζει ριζικά με την υιοθέτηση της Λευκής Βίβλου. Μέχρι και το 2001 οι δράσεις της Ε.Ε. ήταν

⁵¹ http://ec.europa.eu/youth/youth-policies/doc1711_en.htm

⁵²

http://diplomatie.belgium.be/en/policy/european_union/belgium_and_the_eu/education_youth_culture

μεμονωμένες χωρίς κεντρικό σχεδιασμό και μακροπρόθεσμο πλάνο. Η Λευκή Βίβλος αποτελεί έναν οδηγό για τον συντονισμό των δράσεων και την χάραξη μίας ενιαίας πολιτικής. Ονομάστηκε «Για μια νέα πνοή για την Ευρωπαϊκή νεολαία» και είχε στόχο να αντικατοπτρίσει το όραμα της Ε.Ε. για την νεολαία

Η Λευκή Βίβλος θα αντικαταστήσει όλες τις τμηματικές πρωτοβουλίες που είχαν ληφθεί κατά το παρελθόν από την Ε.Ε. και παράλληλα θα αξιοποιήσει όλη την γνώση και την εμπειρία που οι πρωτοβουλίες αυτές της έχουν παραδώσει. Επιπλέον θα συνεχίσει την δράση για την ενίσχυση της συμμετοχής των νέων, την κοινωνική τους ένταξη, τα ίσα δικαιώματα και την ενθάρρυνση των πρωτοβουλιών. Ο στόχος της είναι να ενισχύσει την δημοκρατικότητα της Ε.Ε. μέσω της προώθησης συμμετοχής της νεολαίας στις διαδικασίες της. Βασική συνισταμένη θα αποτελέσει η Ανοιχτή Μέθοδος Συντονισμού, η οποία θα εξασφαλίσει την απαιτούμενη συνεργασία των κρατών-μελών.

Η Ανοιχτή Μέθοδος Συντονισμού και η Λευκή Βίβλος

Όπως αναλύθηκε παραπάνω η Ανοιχτή μέθοδος Συντονισμού υιοθετήθηκε από την Στρατηγική της Λισαβόνας με στόχο την προώθηση της συνεργασίας και την μετάδοση σε όλα τα ευρωπαϊκά κράτη της γνώσης και των καλών πρακτικών. Η ΜΑΣ θα ορίσει τις γενικές κατευθύνσεις για την υλοποίηση της Βίβλου, θα ορίσει τα απαραίτητα χρονοδιαγράμματα και θα επιφορτιστεί και με την επίβλεψη των δράσεων. Παράλληλα η Βίβλος προτείνει την συμμετοχή και ενός εθνικού συντονιστή σε κάθε κράτος μέλος ο οποίος θα συνεπικουρεί και θα συμμετέχει σε διαβουλεύσεις με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή.⁵³

Η Ανοιχτή Μέθοδος Συντονισμού θα εργαστεί πάνω σε τέσσερα βασικά πεδία δραστηριοτήτων τα οποία στοχεύουν να ενθαρρύνουν την συμμετοχής της νεολαίας.

⁵³ http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/youth/c11055_el.htm

- Ο πρώτος τομέας αφορά στο Ευρωπαϊκό Φόρουμ Νεολαίας το οποίο θα αποτελείται από μέλη περιφερειακών και εθνικών συμβουλίων νέων σε κάθε κράτος μέλος. Στόχος φυσικά είναι η μέσω της βιωματικής μεθόδου να διδαχτούν οι νέοι την σημασία της συμμετοχής, τις διαδικασίες λειτουργίας της Ε.Ε., και να ενθαρρυνθούν να είναι ενεργοί πολίτες⁵⁴
- Ο δεύτερος τομέας αφορά στην πρόσβαση των νέων σε πληροφορίες όσον αφορά την Ε.Ε.. Η γνώση αυτή θα αυξήσει την εξοικείωση τους με την πολυπλοκότητα τη Ε.Ε.. Μέσω της δημιουργίας ενός φόρουμ θα έχουν επίσης την δυνατότητα να εκφράζουν τις δικές τους εμπειρίες σχετικά με την Ε.Ε., προτάσεις, ιδέες, γνώμες.⁵⁵
- Ο τρίτος τομέας αφορά στην ενθάρρυνση του εθελοντισμού σε πολλαπλά επίπεδα. Οι εθελοντικές δράσεις θα συντονίζονται και θα λειτουργούν στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Εθελοντικής Υπηρεσίας.⁵⁶
- Η βέλτιστη πληροφόρηση της ευρωπαϊκής νεολαίας όσον αφορά τα θέματα που αφορούν όλους τους νέους. Ταυτόχρονα θα ενισχυθεί η έρευνα που έχει να κάνει με αυτά τα ζητήματα.⁵⁷

Το 2004 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προχώρησε σε έναν απολογισμό των πεπραγμένων αναφορικά με την πρόοδο που είχε συντελεστεί. Συμπέρανε πως οι δράσεις ήταν ικανοποιητικές και προχώρησε σε μία σειρά από παρατηρήσεις οι οποίες θα έδιναν συνέχεια στο πρόγραμμα. Ειδικότερα η Επιτροπή πρότεινε την αναθεώρηση των προτεραιοτήτων όπου είναι απαραίτητο , την παρακολούθηση της ΜΑΣ καθώς η ενδεχόμενη αποτυχία συνεργασίας θα υπονόμει και την εφαρμογή της Βίβλου όπως και την συνεχή διαβούλευση με τους νέους.

⁵⁴ Στο ίδιο

⁵⁵ Στο ίδιο

⁵⁶ Στο ίδιο

⁵⁷ Στο ίδιο

Παράλληλα ξεκίνησε την λειτουργία της η Ευρωπαϊκή Δικτυακή Πύλη της Νεολαίας το 2004 μετά από πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Η διαδικτυακή αυτή Πύλη προσφέρει χρήσιμες πληροφορίες στους νέους όσον αφορά την Ε.Ε. σε οκτώ βασικούς τομείς.

- Σπουδές
- Εργασία
- Εθελοντισμός / ανταλλαγές
- Δικαιώματα
- Άλλες Δικτυακές πύλες για νέους
- Πληροφορίες για την Ευρώπη
- Ενεργή Πολιτική Συμμετοχή
- Ταξιδεύοντας στην Ευρώπη⁵⁸

Οι πληροφορίες είναι διαθέσιμες σε 25 γλώσσες και το περιεχόμενο του αφορά 31 χώρες. Στόχος του είναι η άμεση πληροφόρηση της νεολαίας ενώ δίνει μεγάλη έμφαση στους τρόπους ενεργητικής συμμετοχής.

Το 2005 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενισχύει την δράση της με την υιοθέτηση του «Ευρωπαϊκού Σύμφωνου για τη Νεολαία». Αποτελεί την συνέχεια των δράσεων της Λευκής Βίβλου. Ο στόχος της δράσης αυτής είναι η ενίσχυση της συμμετοχής της νεολαίας όσον αφορά την απασχόληση και την κοινωνική ένταξη.⁵⁹ μέσω της καλύτερης εκπαίδευσης και εξειδίκευσης, την δυνατότητα κινητικότητας του εργατικού δυναμικού στα πλαίσια της Ε.Ε. αλλά και την συμφιλίωση οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής.. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανέθεσε στα κράτη μέλη την υλοποίηση της δράσης και ζήτησε την δημιουργία διαλόγου με την νεολαία αλλά και τον συντονισμό των δράσεων σε επίπεδο κρατών. Στα πλαίσια του Συμφώνου αυτού η συμμετοχή των νέων ενθαρρύνεται μέσω δράσεων καλύτερης κατανόησης και εμπάθυνσης ειδικών τομέων όπως :

⁵⁸ http://europa.eu/youth/about.cfm?l_id=EL

⁵⁹ http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/youth/c11182_el.htm

- Απασχόληση
- Κοινωνική Ολοκλήρωση και Αποκλεισμός
- Νεανική Επιχειρηματικότητα
- Κινητικότητα των Νέων
- Αναγνώριση των Επιτευγμάτων των Νέων

Πρόγραμμα «Νεολαία σε Δράση»

Το πρόγραμμα «Νεολαία σε Δράση» υιοθετήθηκε με κοινή απόφαση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου για την περίοδο 2007-2013. Διαδέχτηκε το πρόγραμμα « Νεολαία 2000-2006 »⁶⁰. Η Ε.Ε. διακηρύσσει πως πρόκειται για ένα πρόγραμμα που θέτει 5 ειδικούς στόχους:

- Την προώθηση της ενεργής συμμετοχής των νέων
- Την ανάπτυξη της αλληλεγγύης ώστε να ενισχυθεί η κοινωνική συνοχή της - Ευρώπης
- Την ανάπτυξη των δραστηριοτήτων και των οργανισμών που ασχολούνται με την νεολαία
- Την προώθηση της Ευρωπαϊκής συνεργασίας στον τομέα της νεολαίας.

Το πρόγραμμα διαρθρώνεται σε 5 δράσεις :

▪ Η Νεολαία στην Ευρώπη.

Η δράση αυτή απευθύνεται στην ενίσχυση της ενεργής συμμετοχής των νέων, ανάπτυξη του αισθήματος της συμμετοχής , των πρωτοβουλιών και των δράσεων που έχουν να κάνουν με την νεολαία και την δημοκρατία

▪ Η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εθελοντισμού

Η δράση αυτή απευθύνεται στην ανάπτυξη της αλληλεγγύης των νέων μέσω της συμμετοχής και της συνεργασίας.

⁶⁰ Το πρόγραμμα Νεολαία απευθύνθηκε σε νέους ηλικίας μεταξύ 15 και 25 ετών με στόχο την πληροφόρηση, την κατάρτιση την προώθηση νέων συνεργασιών σε όλη την Ευρώπη

- **Η Νεολαία στον Κόσμο**

Η δράση αυτή θέλει να προωθήσει την συνεργασία και τις ανταλλαγές νέων και οργανισμών νεολαίας σε παγκόσμιο επίπεδο

- **Η Υποστήριξη της Νεολαίας**

Η δράση αυτή στοχεύει στο να στηρίξει την νεολαία και τους οργανισμούς οι οποίοι απευθύνονται σε νέους

- **Η Ενίσχυση της Ευρωπαϊκής Συνεργασίας στον Τομέα Νεολαίας**

Η δράση αυτή στοχεύει στην υποστήριξη της συνεργασίας σε πανευρωπαϊκό επίπεδο και ιδιαίτερα στην εγκαθίδρυση διαλόγου και διαβουλεύσεων μεταξύ των οργάνων διαμόρφωσης πολιτικής και των νέων.

Η προτεραιότητα του προγράμματος όμως ορίζεται ως η αύξηση της συμμετοχής των νέων μέσω της ενίσχυσης των ευρωπαϊκών πολιτικών δικαιωμάτων και της εμπέδωσής τους μέσω της βιωματικής συμμετοχής των νέων σε δραστηριότητες της κοινότητας.

Ανανέωση του πλαισίου Ευρωπαϊκής Συνεργασίας στον Τομέα Νεότητας

Το 2009 το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αποφάσισε την επέκταση της συνεργασίας στον τομέα της Νεολαίας για την περίοδο 2010-2018 η οποία θα συνεχίσει την εφαρμογή των στόχων της στρατηγικής της Λισαβόνας και ειδικότερα της ενίσχυσης των ευρωπαϊκών δικαιωμάτων για την νεολαία. Κατά την περίοδο αυτή η Ε.Ε. στοχεύει στην βελτίωση της ευρωπαϊκής συνεργασίας όσον αφορά τον παραπάνω τομέα. Η Ε.Ε. θα εκπονήσει ειδικευμένες δράσεις για την νεολαία σε τομείς όπως η εκπαίδευση , η απασχόληση , η υγεία, η συμμετοχή, ο εθελοντισμός, η δημιουργικότητα και ο πολιτισμός.

Παράλληλα κάθε δράση θα στοχεύει στην ισότητα, τον αποκλεισμό των διακρίσεων, την ενίσχυση των νέων, και τη δυνατότητα να συμμετέχουν στην θέσπιση πολιτικών. Στην εξέλιξη του προγράμματος θα συμβάλλει και η μέθοδος του Ανοιχτού Συντονισμού η οποία όμως θα απαιτεί

την δέσμευση των κρατών ως προς την υιοθέτηση συγκεκριμένης μεθόδου εργασίας.

Στο πλαίσιο του προγράμματος οι ευρωπαϊκές χώρες θα συνεργαστούν μεταξύ τους και θα προχωρήσουν στην υιοθέτηση πολιτικών σε εθνικό επίπεδο. Η Επιτροπή είναι δυνατόν να συνεργαστεί με τα κράτη-μέλη, αφού θα παρακολουθεί την εφαρμογή των δράσεων και θα προχωρήσει στην δημιουργία ομάδων εργασίας που θα είναι επιφορτισμένες με την διαδικασία επεξεργασίας των δεδομένων που προέρχονται από την εξέλιξη και υλοποίηση των προγραμμάτων.

Ανακήρυξη του 2011 ως Έτους Εθελοντισμού

Οι στόχοι του εθελοντισμού στα πλαίσια της Ε.Ε. είναι η προώθηση της συμμετοχής και της δημοκρατίας, ο διαπολιτισμικός διάλογος, η αύξηση της κοινωνικής συνοχής, και η προώθηση στην συνείδηση των ευρωπαίων πολιτών της κοινωνικής επίδρασης των πολιτικών της.

Με απόφαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου το έτος 2011 ανακηρύχθηκε ως μία χρονιά αφιερωμένη στον εθελοντισμό. Σήμερα οι ευρωπαίοι εθελοντές είναι 100 εκατομμύρια⁶¹. Ο στόχος που καθόρισε το Συμβούλιο είναι η προώθηση της αλληλεγγύης, και της δημοκρατίας μέσα από τις διαδικασίες του εθελοντισμού. Το Συμβούλιο προωθεί μία σειρά από εθελοντικές δράσεις οι οποίες θα προσελκύσουν το ενδιαφέρον για ανάληψη εθελοντικής δράσης στα πλαίσια των αρχών της Ε.Ε.. Το ευρωπαϊκό έτος εθελοντισμού θα δημιουργήσει τις συνθήκες που θα ευνοήσουν την ανάπτυξη του εθελοντισμού όπως και να διαδώσει τον εθελοντισμό. Επίσης η Ε.Ε. θα ενισχύσει τις εθελοντικές πρωτοβουλίες τόσο υλικά μέσω χρηματοδοτήσεων όσο και μέσω της αναγνώρισης της αξίας του έργου των εθελοντικών οργανισμών.

⁶¹ http://www.europarl.europa.eu/news/public/story_page/047-111189-010-01-03-908-20110103STO11188-2011-10-01-2011/default_el.htm

Η πραγματοποίηση του προγράμματος αυτού θα ενισχύσει την αλληλεπίδραση των κρατών και την συνεργασία, θα επιτρέψει την διάδοση πρακτικών και γνώσεων ,και θα οδηγήσει σε γόνιμα συμπεράσματα και αποτελέσματα.

Ο εθελοντισμός σχετίζεται στενά με την ενεργή συμμετοχή των πολιτών και αποτελεί ένα από παράδειγμα συμμετοχικής δημοκρατίας και συνδέεται στενά με την νεολαία καθώς οι νέοι συμμετέχουν ενεργά σε εθελοντικά προγράμματα. Το πρόγραμμα «Ευρώπη για τους Πολίτες» περιλαμβάνει ρητά τον εθελοντισμό ως μία από τις προτεραιότητες του. Ο εθελοντισμός θεωρείται μία ευκαιρία για τις ανταλλαγές πολιτών και της ανάληψης ευθυνών ως πολίτες πλέον της Ε.Ε. Στα πλαίσια αυτού του προγράμματος πραγματοποιείται η ενίσχυση της ευρωπαϊκής ταυτότητας των πολιτών αλλά και της αμοιβαίας κατανόησης και της αλληλεγγύης. Ταυτό διαμορφώνει ενεργούς και υπευθύνους πολίτες οι οποίοι θα υποστηρίξουν ενεργά την πορεία της Ε.Ε. προς την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση⁶²

Τα πλεονεκτήματα της συμμετοχής των πολιτών σε προγράμματα εθελοντισμού είναι επίσης η ανταλλαγή γνώσεων, εμπειριών, ιδεών και καλών πρακτικών μεταξύ των συμμετεχόντων. Η Marian Harkin πρόεδρος της διακομματικής ομάδας για τον εθελοντισμό στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο δήλωσε σε συνέντευξη της πως ο εθελοντισμός είναι βασικός για την διατήρηση της κοινωνικής συνοχής και την συνέχεια της Ε.Ε. και τον θεωρεί ζήτημα παράδοσης και κουλτούρας.⁶³ Ο Κόφι Ανάν, πρώην γενικός γραμματέας των Ηνωμένων Εθνών ο οποίος μοιράσθηκε το 2001 το Νόμπελ Ειρήνης. με τα Ηνωμένα Έθνη δήλωσε αναφορικά με την αναγκαιότητα του εθελοντισμού:

⁶²

<http://ec.europa.eu/citizenship/eyv2011/doc/Volunteering%20in%20the%20EU%20Final%20Report.pdf>

⁶³ http://www.europarl.europa.eu/news/public/story_page/047-111189-010-01-03-908-20110103STO11188-2011-10-01-2011/default_el.htm

«Για να μην παραμείνουν ευσεβείς πόθοι οι ελπίδες μας για έναν καλύτερο και πιο ασφαλή κόσμο, χρειαζόμαστε περισσότερο από ποτέ αφοσιωμένους εθελοντές»,

Ο εθελοντισμός μπορεί να αποτελέσει μία ανεξάντλητη δεξαμενή παροχής ανθρώπινου δυναμικού και συνεργιών σε δι-ευρωπαϊκό επίπεδο, μεταξύ νέων που προέρχονται από διαφορετικά αξιακά συστήματα. Το κοινό πλαίσιο δράσης θα τους επιτρέψει τη συν-διαμόρφωση κοινών αντιλήψεων, οριζόντιων δράσεων εντός της Ένωσης και ουσιαστικής διάχυσης των προτύπων και νομών που προεβούει η Ένωση ως ένας φορέας αλλαγής, εκδημοκρατισμού και διάχυσης ομογενοποιημένων πρακτικών.

Κεφάλαιο 7 - Συμπεράσματα

Η Ε.Ε. κατά την τελευταία δεκαετία κλήθηκε να αντιμετωπίσει συνεχείς και πολύμορφες προκλήσεις όσον αφορά τον δημοκρατικό της χαρακτήρα και την συμμετοχή των πολιτών στην λήψη αποφάσεων. Παρά την ύπαρξη των θερμών υποστηρικτών της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης που υποστηρίζουν την ενοποιητική προοπτική και δυναμική της Ευρώπης, η ίδια η Ένωση έχει προχωρήσει σε σημαντικές μεταρρυθμίσεις ώστε να ενισχύσει τον δημοκρατικό της χαρακτήρα. Η απόρριψη της Συνταγματικής Συνθήκης ήταν ένα γεγονός που κλόνισε το οικοδόμημα της Ε.Ε. καθώς ένα σημαντικό ποσοστό των ευρωπαίων πολιτών έδειξε με τον πλέον ξεκάθαρο τρόπο την αντίθεση του σε πολιτικές επιλογές που λαμβάνονται αποκλειστικά στην κορυφή της ιεραρχίας χωρίς τη συμμετοχή των πολιτών⁶⁴.

Η αξιολόγηση της ύπαρξης ή μη, του δημοκρατικού ελλείμματος μπορεί να πραγματοποιηθεί μέσα από υποκειμενικές ή/ και αντικειμενικές οριοθετήσεις προτεραιοτήτων από τις ευρωπαϊκές πολιτικές ελίτ. Από την μία πλευρά υπάρχει η Ε.Ε. που παραμένει πολύπλοκη και δυσνόητη και άρα μη δημοκρατική αφού αποκλείει τον μέσο πολίτη από την διαδικασία λήψης αποφάσεων. Από την άλλη πλευρά υπάρχει η αντίθετη άποψη πως η δημοκρατικοποίηση της Ε.Ε. και η περαιτέρω εμπλοκή του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στην χάραξη πολιτικών μπορεί να δράσει αναποτελεσματικά όσον αφορά την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση και συνοχή.

Η στρατηγική της Λισαβόνας αποσκοπεί στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας της Ε.Ε. την προώθηση του κοινωνικού της μοντέλου και την προστασία του περιβάλλοντος. Η υλοποίηση αυτών των παράλληλων στόχων με ταυτόχρονη διατήρηση του ευρωπαϊκού κοινωνικού μοντέλου αποτελεί εξαιρετικά δύσκολο στόχο, λόγω αρνητικών συγκυριών και διεθνών συνθηκών. Η στρατηγική της Λισαβόνας εισήγαγε ένα νέο μεθοδολογικό

⁶⁴ Για μία λεπτομερή ανάλυση των συνθηκών και αιτιών που οδήγησαν στην απόρριψη της βλ. Γ. Βοσκόπουλος, ο., π.

εργαλείο την Μέθοδο Ανοιχτού Συντονισμού η οποία έθεσε ένα νέο πλαίσιο συνεργασίας. Ο στόχος της Μεθόδου είναι να συντονίσει τις πολιτικές και δράσεις των κρατών μελών μεταξύ τους αλλά και τις σχέσεις τους με την Ε.Ε., να δημιουργήσει το ευρωπαϊκό δημοκρατικό πρότυπο που απαιτούσε η Ε.Ε. καθώς και να ενισχύσει δηλαδή τη δημοκρατία, τη διαφάνεια και την συμμετοχή των πολιτών. Οι στόχοι αυτοί αποτελούν θεμελιώδη προαπαιτούμενα δημοκρατικής ενσωμάτωσης νέων μελών και οικοδόμησης μιας δημιουργικής θεσμικής αρχιτεκτονικής.

Με στόχο να ενισχύσει τον δημοκρατικό της χαρακτήρα η ΕΕ έδωσε ιδιαίτερη έμφαση στη συμμετοχή των ευρωπαίων πολιτών καθιστώντας τους εν δυνάμει συν-διαμορφωτές πολιτικών. Με βάση αυτόν τον ονομαστικό τρόπο η “Νομοθετική Πρωτοβουλία Πολιτών” δίνει την δυνατότητα στους Ευρωπαίους, εφόσον συγκεντρώσουν τουλάχιστον ένα εκατομμύριο υπογραφές για ένα σημαντικό ζήτημα που αφορά τους υπηκόους των κρατών-μελών, να ζητήσουν από την Επιτροπή να αναθεωρήσει ένα νομοθετικό κείμενο ή να θεσπίσει μία νέα νομοθεσία. Η πρόβλεψη δεν έχει εφαρμοστεί μέχρι σήμερα καθώς παραμένουν άλυτα προβλήματα που αφορούν τη διαδικασία και εν τέλη την αντικειμενική δυνατότητα διεμβολισμού του έργου των διακυβερνητικών και υπερεθνικών οργάνων από δράσεις σε επίπεδο ευρωπαίων πολιτών.

Τέλος η Ε.Ε. στοχεύει να αυξήσει το ποσοστό των ενεργών πολιτών μέσω των διαφόρων πολιτικών νεολαίας και του εθελοντισμού. Το 2001 θεσπίζει την Λευκή Βίβλο η οποία αποτελεί έναν οδηγό για τον συντονισμό των δράσεων και την χάραξη μίας ενιαίας πολιτικής. Ονομάστηκε «Για μια νέα πνοή για την Ευρωπαϊκή νεολαία» με στόχο να αντικατοπτρίσει το όραμα της Ε.Ε. για την νεολαία και προχώρησε στην υιοθέτηση πολλαπλών προγραμμάτων με στόχο τη δημιουργία μίας ευρωπαϊκής κουλτούρας στους νέους ώστε να γίνουν υπεύθυνοι πολίτες με ικανότητα ελέγχου της εξουσίας και συμμετοχής σε ευρωπαϊκές δράσεις.

Σε κάθε περίπτωση η ποσοτική αύξηση της συμμετοχής των πολιτών και η θεσμική αντιμετώπιση του δημοκρατικού ελλείμματος

δημοκρατίας μπορούν να επιτευχθούν μόνο μέσω της δημιουργίας ευρωπαϊκής συνείδησης στους πολίτες των κρατών μελών. Η ευρωπαϊκή συνείδηση άλλωστε μπορεί να πραγματωθεί μέσω της συνεργασίας των κρατών, της επαφής των οργάνων της Ε.Ε. και των εκπροσώπων τους με τους πολίτες μέσω του εθελοντισμού και των εργαλείων συμμετοχής αλλά και με τις πολιτικές νεολαίας.

Ίσως όμως είναι επικοινωνιακότερο η Ένωση να ενισχύσει την ενημέρωση των πολιτών, αφού το ευρωπαϊκό σύστημα διακυβέρνησης είναι ιδιαίτερα πολύπλοκο⁶⁵. Η ενημέρωση αυτή θα πρέπει να είναι συνεχής και εκτενής και να καλύπτει τόσο τις θεμελιώδεις αρχές της Ε.Ε. όσο και τις εξειδικευμένες δράσεις σε τοπικό επίπεδο, τις δυνατότητες ουσιαστικής συμμετοχής των πολιτών όσο και τις δράσεις που λαμβάνουν χώρα σε άλλα κράτη. Η σωστή ενημέρωση και κατάρτιση των πολιτών θα απομακρύνει την εικόνα της πολυπλοκότητας, θα ενισχύσει την κατανόηση όσον αφορά τις πολιτικές και τα μέτρα που λαμβάνει η ΕΕ αλλά και θα τους παρακινήσει να γίνουν ενεργοί πολίτες.

Η υλοποίηση προγραμμάτων αποκέντρωσης και ενίσχυσης των αρμοδιοτήτων των κρατών – μελών ή / και των περιφερειών αποτελεί μία θεσμική λύση προκειμένου να ενισχυθεί η δημοκρατικότητα της Ένωσης. Θα αποτελέσει ουσιαστικό κίνητρο για τη συμμετοχή των πολιτών στα ευρωπαϊκά δρώμενα και θα δημιουργήσει συνέργειες ανάμεσα σε πολίτες, κοινωνικούς φορείς και θεσμικά όργανα. Η δημιουργία θεσμικών οργάνων από μόνη της δεν μπορεί να υπερκαλύψει και αντιμετωπίσει επαρκώς το δημοκρατικό έλλειμμα, αφού η μεταβαλλόμενη βάση της Ένωσης, λόγω των συνεχών κυμάτων διεύρυνσης, δημιουργεί ετεροβαρείς και ετερογενείς εισροές σε ένα σύστημα διακυβέρνησης που εξ ορισμού απαιτεί προσαρμογή σε νέα δεδομένα. Η παρούσα ενδο-ευρωπαϊκή και παγκόσμια κρίση δεν αφορά αποκλειστικά το διαχειριστικό πεδίο και δημοσιονομικούς δείκτες, αλλά την ουσιαστική ενίσχυση κοινών δράσεων, πολιτικών και πολυεπίπεδων

⁶⁵ Βλ. την ανάλυση στο Jean-Louis Quermonne, *Το Πολιτικό Σύστημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, Παπαζήσης, Αθήνα, 2005

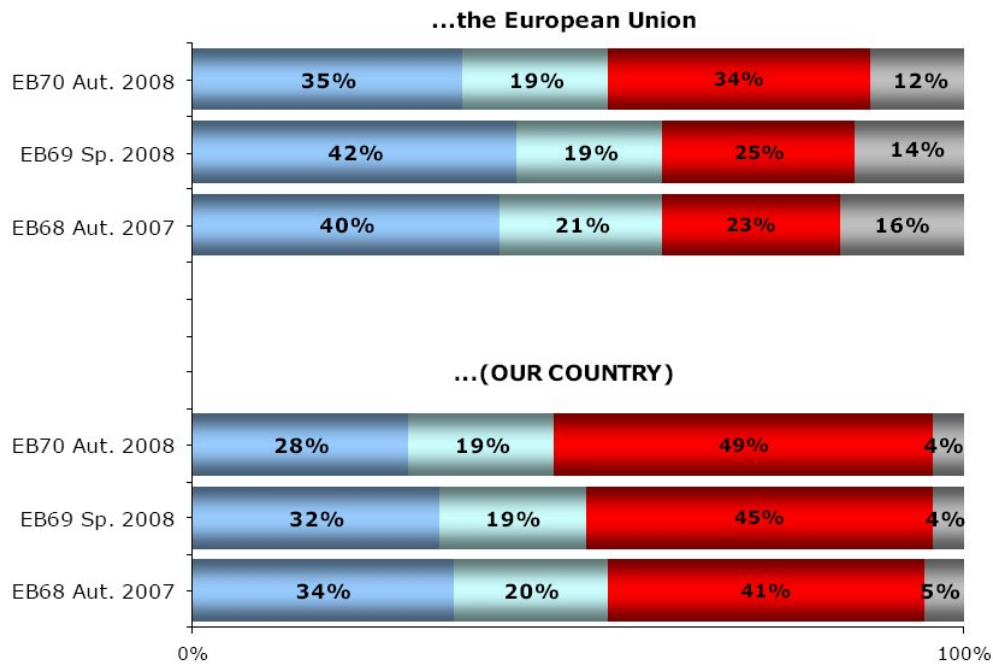
συνεργιών που θα καταστήσουν τους ευρωπαίους πολίτες κοινωνούς και ισότιμους διαμορφωτές μίας αναπτυξιακής στρατηγικής και ορθολογικής αντιμετώπισης σύνθετων προβλημάτων⁶⁶. Ο ρόλος της νεολαίας στη συνδιαμόρφωση ευρωπαϊκών στρατηγικών θα ενισχύσει το βαθμό νομιμοποίησης της Ένωσης έναντι ενός διευρυμένου αριθμητικά και ετερογενούς αξιακά ευρωπαϊκού κοινού και θα την καταστήσει μία ελκυστική ένωση κρατών που λειτουργεί χωρίς αποκλεισμούς, εντός μίας λογικής που αποδέχεται την ετερότητα και ενισχύει το κοινό όραμα των ευρωπαϊκών συλλογικοτήτων.

⁶⁶ Για τις εναλλακτικές επιλογές που αφορούν το στρατηγικό προσανατολισμό της Ένωσης βλ. Jean-François Drevet, "Une Europe rassemblée ou intigrée ? », *Futuribles*, n. 259, Décembre 2004, σσ. 23-36

Κεφάλαιο 8. Πίνακες και Παραρτήματα

QA11 At the present time, would you say that, in general, things are going in the right direction or in the wrong direction in...- % EU

- Things are going in the right direction
- Neither the one nor the other (SPONTANEOUS)
- Things are going in the wrong direction
- DK

Αξιολόγηση της ΕΕ από τους Ευρωπαίους πολίτες

Πηγή: Eurobarometer 70, December 2008

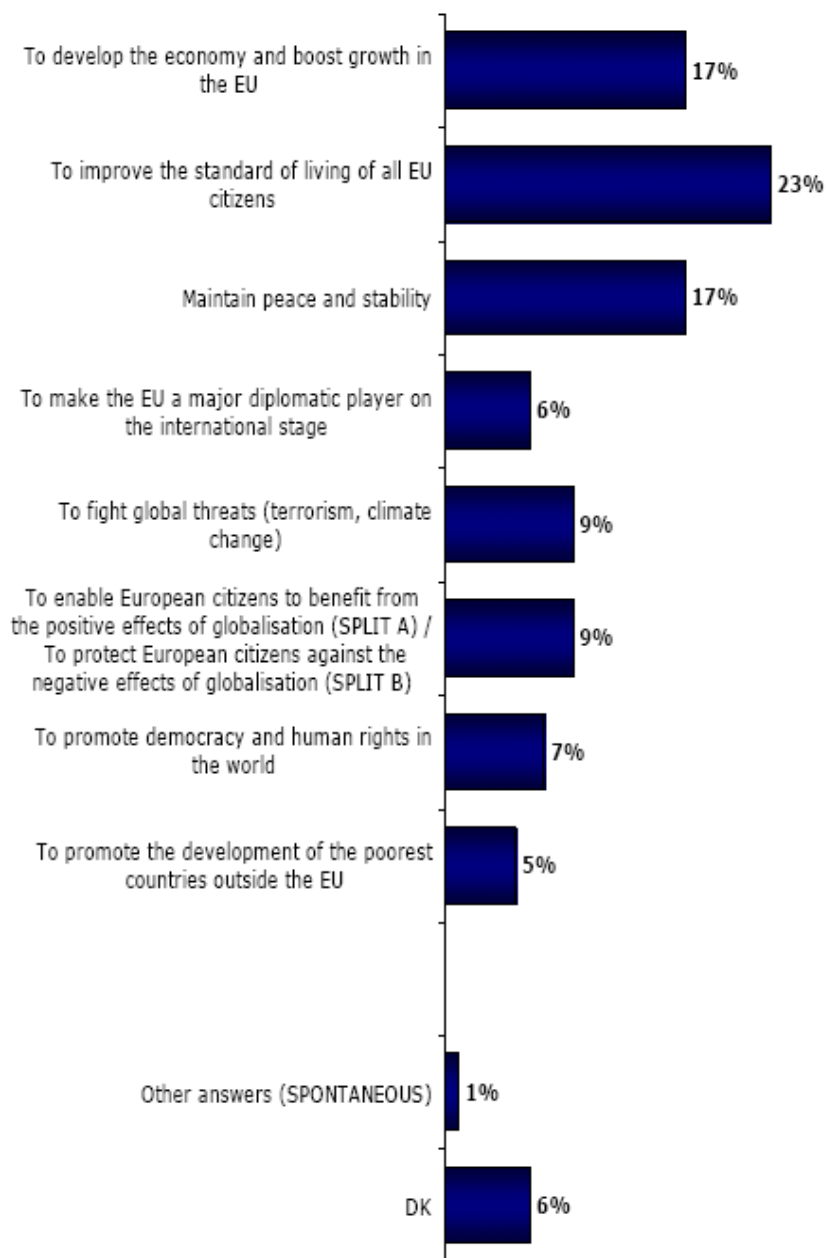
Μείωση του Ευρωπαϊκού Δημοκρατικού Ελλείμματος και Συμμετοχική Δημοκρατία στην Ευρωπαϊκή Ένωση

IMAGE OF THE EU			
% Positive		Autumn 2008 (EB70)	Change Autumn 2008 – Spring 2008
	EU	45%	-3
	NL	52%	+9
	DE	48%	+4
	⋮	⋮	⋮
	RO	63%	-4
	PL	54%	-4
	DK	42%	-5
	HU	34%	-5
	IE	59%	-6
	FI	28%	-6
	BE	51%	-7
	LU	46%	-7
	EL	41%	-7
	PT	48%	-7
	ES	51%	-8
	CY	50%	-8
	MT	49%	-8

Η εικόνα της ΕΕ

Πηγή: Eurobarometer 70, December 2008

QD19a + QD19b And what should be the main objective of the building of Europe? (SPLIT A + SPLIT B)
- % EU

Η γνώμη των Ευρωπαίων πολιτών όσον αφορά τις προτεραιότητες της ΕΕ.

Πηγή: Eurobarometer 70, December 2008

Κεφάλαιο 9. Βιβλιογραφία

Βιβλία

Μούσης Νίκος, Ευρωπαϊκή Ένωση: Δίκαιο, Οικονομία, Πολιτική, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα: 2008

Παπαδάκη Όλγα Γιώτη, 'Ευρωπαϊκή Πολιτική Ολοκλήρωση και Πολιτικές Αλληλεγγύης.' Κριτική, Αθήνα 2004

Alex Warleigh, *Democracy and the European Union: Theory, Practice and Reform*, SAGE, UK, 2003

Jonathan Zeitlin, Philippe Pochet, Lars Magnusson, *The Open Method of Co-ordination in Action: the European Employment and Social Inclusion Strategies*, Peter Lang, 2005

Tania Zgajewski, Kalila Hajjar, *The Lisbon Strategy: Which Failure? Whose failure? And why?*, Royal Insitute for International Relations, Belgium, 2005

Βοσκόπουλος Γ., *Ευρωπαϊκή Ένωσης, θεσμοί, προκλήσεις, προβληματισμοί*, Επίκεντρο, Θεσσαλονίκη, 2009.

Zweifel Thomas, *Democratic Deficit? Institutions in the European Union, Switzerland and the United States*, Lexington, New York, 2002

Burns Charlotte, "The European Parliament" στο Alex Warleigh (ed.), *Understanding European Union Institutions*, Routledge, London

Judge D. & D. Earnshaw, *The European Parliament*, Palgrave Macmillan, London, 2003

Cox Pat, «Το μέλλον της Ευρώπης και ο ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου», στο Σ. Ντάλης (επ.), *Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, η Συμβολή του στη συζήτηση για το μέλλον της Ευρώπης*, Παπαζήσης, Αθήνα, 2002

Rosamond Ben, *Θεωρίες Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης*, Μεταίχμιο, Αθήνα, 2004.

Quermonne Jean-Louis, *Το Πολιτικό Σύστημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, Παπαζήσης, Αθήνα, 2005

Voskopoulos George, *Transatlantic Relations and European Integration, realities and dilemmas*, ICFAI University Press, Hyderabad, 2006

P. M. Kaczynski – P. O Broin, *The Treaty of Lisbon: A Second Look at the Institutional Innovations*, CEPS 2010

C. Wallace & R. Bendit, *Youth Policies in Europe: Towards a Classification of Different Tendencies in Youth Policies in the European Union*

Griller; Stefan; Ziller & Jacques, *The Lisbon Treaty*, Springer, 2008

V. A. Schmidt, *Democracy in Europe: The Impact of European Integration*, Oxford Press, 2005

Νικόλαος Μούσης, *Εγχειρίδιο ευρωπαϊκής πολιτικής*, Εκδόσεις Παπαζήση, 2010

Μαρία Δαμανάκη, *Συμμετοχική Δημοκρατία: Εγχειρίδιο για ενδιαφερομένους*», εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 2004.

Άρθρα

G. Majone, Europe's Democratic Deficit: The question of Standards ,European Law Journal, Vol 4, No 1, March 98 pp 5-28

Stephen C. Sieberson, The Treaty Of Lisbon Aand Its Impact On The European Union's Democratic Deficit, Columbia Journal of European Law, Volume 14, Number 3, Summer 2008

Susana Boras and Kerstin Jacobson, The open method of co-ordination and new governance patterns in the EU, Journal of European Public Policy 11:2 April 2004: 185–208

Joel D. Wolfe , A Defense of Participatory Democracy, The Review of Politics, Vol. 47, No. 3 (Jul., 1985), pp. 370-389, Cambridge University Press, Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/1406809> Accessed: 06/03/2011 09:46

John Borneman and Nick FowlerSource Europeanization, Annual Review of Anthropology, Vol. 26 (1997), pp. 487-514, published by: Annual ReviewsStable URL: <http://www.jstor.org/stable/2952532> Accessed: 28/02/2011 18:16

Vivien A. Schmidt, Democracy in Europe: The Impact of European Integration, Source: Perspectives on Politics, Vol. 3, No. 4 (Dec., 2005), pp. 761-779, American Political Science Association Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/3688179> .Accessed: 28/02/2011 18:17

Michael Goodhart, Europe's Democratic Deficits through the Looking Glass: The European Union as a Challenge for Democracy: Source: Perspectives on Politics, Vol. 5, No. 3 (Sep., 2007), pp. 567-584 Published by: American

Political Science Association Stable URL:
<http://www.jstor.org/stable/20446504> .Accessed: 28/02/2011 18:09

Alberto Alesina and Roberto Perotti, The European Union: A Politically Incorrect view, *The Journal of Economic Perspectives*, Vol. 18, No. 4 (Autumn, 2004), pp. 27-48
Published by: American Economic Association
Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/3216791> .Accessed: 28/02/2011 18:11

Charles C. Lemert , Theorizing, Policy Making, and the Critique of Europeanism, *Review of Religious Research*, Vol. 21, No. 1, Theory and Policy (Autumn, 1979), pp. 3-23, Religious Research Association, Inc.,
Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/3510153> Accessed: 07/03/2011 17:19

Jean-Luc Sauron, The European Citizens' Initiative: not such a good idea?, *Fondation Robert Schuman, European*, Issue n°192 31th january 2011

Robert Rohrschneider , The Democracy Deficit and Mass Support for an EU-Wide Government *American Journal of Political Science*, Vol. 46, No. 2 (Apr., 2002), pp. 463-475
Published by: Midwest Political Science Association
Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/3088389> .Accessed: 28/02/2011 18:17

Robert A. Dahl, Your A Democratic Dilemma: System Effectiveness versus Citizen Participation, *Source: Political Science Quarterly*, Vol. 109, No. 1 (Spring, 1994), pp. 23-34, Published by: The Academy of Political Science

Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/2151659> ., Accessed: 28/02/2011 18:17

Jean-François Drevet, "Une Europe rassemblée ou intigrée ? », *Futuribles*, n. 259, Décembre 2004, σσ. 23-36

Habermas Jürgen, "Why Europe Needs a Constitution", *New Left Review* 11-10-2001

Διαδίκτυο

1. http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/policies/lisbon/article_7207_el.htm
2. http://europa.eu/scadplus/glossary/democratic_deficit_el.htm
3. <http://www.dw-world.de/dw/article/0,,4307075,00.html>
4. http://europa.eu/lisbon_treaty/glance/democracy/index_el.htm
5. http://europa.eu/scadplus/glossary/qualified_majority_el.htm
6. <http://www.citizens-initiative.eu/?p=646>
7. http://europa.eu/lisbon_treaty/glance/democracy/index_el.htm
8. <http://www.citizens-initiative.eu/?p=646>
9. <http://www.eutrio.be/pressrelease/olivier-chastel-welcomes-agreement-principle-.citizens-initiative>
10. <http://www.citizens-initiative.eu/?p=646>
11. <http://www.un.org/esa/socdev/unyin/youthrep.htm>
12. http://ec.europa.eu/youth/youth-policies/doc1711_en.htm
13. http://diplomatie.belgium.be/en/policy/european_union/belgium_and_the_eu/education_youth_culture
14. http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/youth/c11055_el.htm¹
15. http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/youth/c11182_el.htm
16. http://www.europarl.europa.eu/news/public/story_page/047-111189-010-01-03-908-20110103STO11188-2011-10-01-2011/default_el.htm
17. <http://ec.europa.eu/citizenship/eyv2011/doc/Volunteering%20in%20the%20EU%20Final%20Report.pdf>
18. http://www.europarl.europa.eu/news/public/story_page/047-111189-010-01-03-908-20110103STO11188-2011-10-01-2011/default_el.htm